

Bewoning aan de Achterstraat

Archeologisch onderzoek op het perceel
Achterstraat 19-21 te Hoorn

C.P. Schrickx

Bewoning aan de Achterstraat

Archeologisch onderzoek op het perceel Achterstraat 19-21 te Hoorn

C.P. Schrickx

Colofon

Hoornse Archeologische Rapporten 10

Titel	Bewoning an de Achterstraat. Archeologisch onderzoek op het perceel Achterstraat 19-21 te Hoorn
Projectnummer	170
CIS-code	19324
Opdrachtgever	Gemeente Hoorn
Coördinaten	132823.728/517350.067 132820.680/517359.592 132795.293/517351.469 132800.975/517345.027
Vast NAP-punt	- 0.10 NAP
Auteur	drs. C.P. Schrickx (Gemeente Hoorn, Bureau Erfgoed, Archeologie)
Uitvoering veldwerk	C.P. Schrickx C. Aay (Gemeente Hoorn, Bureau Erfgoed, Archeologie)
Determinatie vondstmateriaal (bijlage 1-3)	C.P. Schrickx
Determinatie leer (bijlage 4)	A. Vissie en E. Winters
Determinatie botanische macroresten (bijlage 5)	A.L. de Sitter-Homans
Sporenkaarten	C.P. Schrickx
Objectfotografie	T. van Meurs (Archeologie Hoorn)
Objecttekeningen	N. Bruin, D. Duijn en E. Kornalijnslijper
Met medewerking van	K. den Otter, J. Sijm, E. Winters, D. Wijker, J. Zeijlemaker

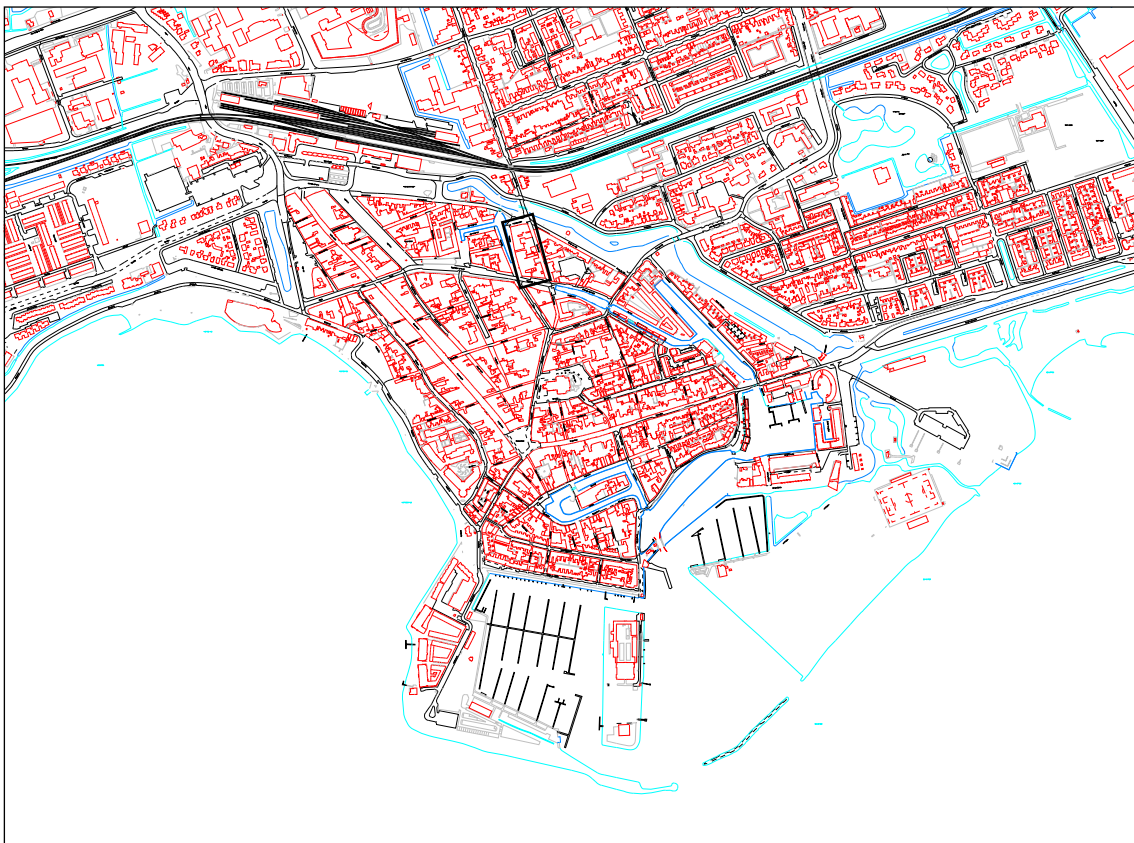
© Gemeente Hoorn, VVH, Bureau Erfgoed, Archeologie, 2009

Niets van deze uitgave mag worden veeleelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, film, fotokopie, digitaal of geautomatiseerd systeem zonder voorafgaande toestemming van de copyrighthouders en de auteurs.

De uitgever heeft de inhoud met de grootst mogelijke zorgvuldigheid samengesteld. Ondanks deze zorgvuldigheid kunnen gegevens zijn veranderd of onjuist zijn weergegeven.

Inhoud

1	Inleiding	5
2	De onderzoekslocatie	6
2.1	Fysisch-geografische achtergrond	6
2.2	Historische achtergrond	7
3	Opzet en doel van het onderzoek	11
3.1	Onderzoeksopdracht	11
3.2	Methode	11
3.3	Beperkingen	12
4	Resultaten	13
4.1	Inleiding	13
4.2	Sporen	13
4.2.1	Fase 1	13
4.2.2	Fase 2	16
4.2.3	Fase 3	17
4.3	Vondstmateriaal	28
4.3.1	Keramiek	28
4.3.2	Glas	36
4.3.3	Metaal	36
4.3.4	Samenvatting	38
5	Conclusies	39
	Literatuur	41
	Catalogus van keramiek	43
Bijlage 1	Determinatielijst keramiek	57
Bijlage 2	Determinatielijst glas	65
Bijlage 3	Determinatielijst metaal	66
Bijlage 4	Determinatielijst leer	68
Bijlage 5	Botanische macroresten	69

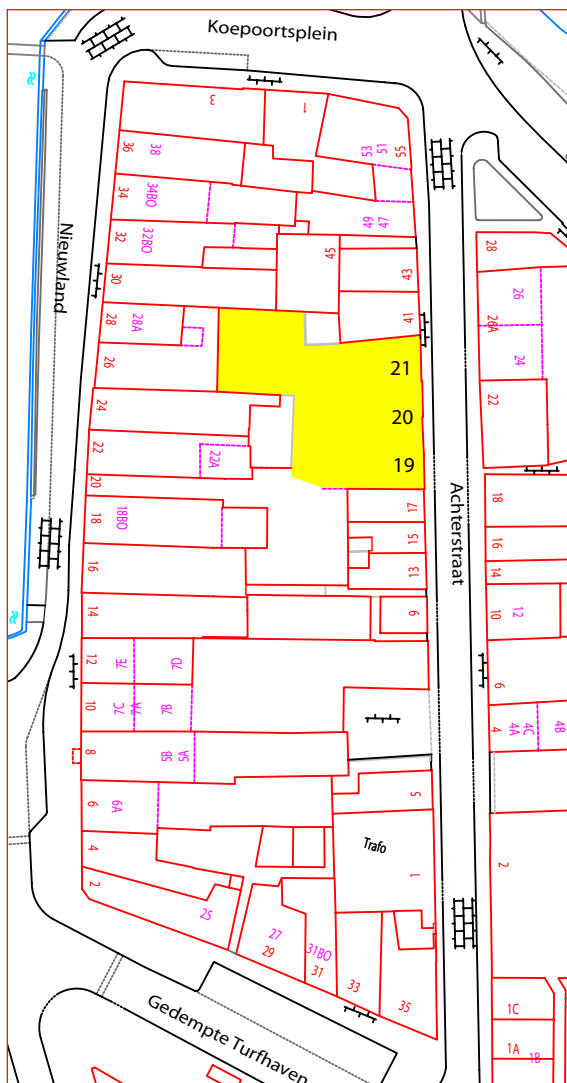

Afbeelding 1. Het onderzoeksgebied (afb. 2) op de kadasterkaart van de binnenstad van Hoorn

1. Inleiding

In de periode 9 september tot en met 18 september is een archeologisch onderzoek uitgevoerd op de locatie Achterstraat 19-21 (afbeelding 1 en 2). Het onderzoek vond plaats in opdracht van de gemeente Hoorn en is uitgevoerd door de afdeling Archeologie van het Bureau Erfgoed van de gemeente Hoorn. De projectleiding was in handen van mevr. drs. T.Y. van de Walle-van der Woude, toenmalig gemeentelijk archeoloog van Hoorn. De veldleiding werd gevormd door archeoloog C.P. Schrickx en veldtechnicus C. Aay, geassisteerd door vrijwillig medewerkers van de afdeling Archeologie van de gemeente Hoorn.

De aanleiding voor het archeologisch onderzoek werd gevormd door nieuwbouw op de locatie waardoor het bodemarchief verstoord zou worden. Op basis van het bureauonderzoek uitgevoerd door de afdeling Archeologie van het Bureau Erfgoed van de gemeente Hoorn werd vermoed dat zich op de locatie archeologische waarden in de vorm van bewoningssporen vanaf de 16de eeuw zouden kunnen bevinden. Bovendien werden sporen van agrarisch of semi-agrarisch gebruik vanaf de 12de eeuw mogelijk geacht. Aangezien in de directe omgeving (het gebied begrensd door het Nieuwland, de Achterstraat en de Gedempte Turfhaven) nog geen officieel archeologisch onderzoek heeft plaatsgevonden, werd het van belang geacht het terrein volledig archeologisch te onderzoeken.

In dit standaardrapport worden de resultaten van het archeologisch onderzoek weergegeven. De rapportage bestaat uit twee delen. In het eerste deel worden de fysisch-geografische en historische achtergrond uiteengezet en de aangetroffen sporen besproken. In het tweede deel komt het vondstmateriaal aan bod. Tevens bevat dit deel een materiaalcatalogus volgens het classificatiesysteem van laat- en postmiddeleeuws aardewerk en glas (het 'Deventer-systeem') en de determinatielijsten. Het rapport volgt de eisen die daaraan gesteld worden in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA 3.1).

Afbeelding 2. Onderzoekslocatie Hoorn, Achterstraat 19-21, project 169, CIS 19324

2. De onderzoekslocatie

2.1 Fysisch-geografische achtergrond

De bodem van West-Friesland bestaat uit een afwisseling van klei- en veenlagen. De afzetting van deze lagen hangt samen met de doorbraak of juist verzanding van het zeegat van Bergen. Vanuit dit zeegat werden kleilagen afgezet. Bij verzanding stagneerde de waterafvoer en ontwikkelde zich in het gebied achter de strandwallen veen.

De natuurlijke ondergrond ter plaatse van Hoorn wordt gevormd door een kleilaag die wordt aangeduid als Hauwert laag D van het laagpakket van Wormer van de formatie van Naaldwijk (voorheen Duinkerke 0 genoemd). Deze laag zou afgezet zijn in de periode 1500 tot 1000 v. Chr. In de periode daarna vond veengroei plaats waardoor in de loop van de middeleeuwen een pakket van maximaal 4 meter dik zou zijn ontstaan. Vanaf de 10de eeuw werd dit dikke veenpakket kleinschalig rondom Medemblik ontgonnen. In de 11de en met name in de 12de eeuw werd het volledige veengebied geschikt gemaakt voor akkerbouw en veeteelt. Blokken land werden ontwaterd door middel van sloten en dijken. Hoorn ligt in het deel van West-Friesland met de naam Drechterland. De ontginningen begonnen in het noorden van Drechterland. Hoorn ligt geheel in het zuiden en werd als een van de laatste gebieden ontgonnen. Wanneer dit precies heeft plaatsgevonden is niet bekend, maar op basis van de chronologie van de ontginningen en de datering van gevonden keramiek kan een datering aan het einde van de 12de eeuw worden verondersteld. Het oudste aardewerk dat bij een opgraving in Zwaag in

Afbeelding 3. Locatie van het onderzoeksterrein aan de Achterstraat

2005 (DSZ05) is gevonden, dateert uit deze periode.¹ Zwaag is een dorp direct ten noorden van Hoorn. Bij de opgraving is een oude huisplaats aangetroffen met sloten daaromheen waarin zich kogelpot- en Pingsdorfaardewerk en aardewerk uit het Maasland bevond. Bij een opgraving in Westerblokker in 2007 (WBL07) is eveneens een huisplaats onderzocht waarvan het bijbehorende aardewerk in deze periode gedateerd kan worden.² In de binnenstad van Hoorn dateert het oudste aangetroffen aardewerk uit de eerste helft van de 13de eeuw.³

Bij de opgraving op het perceel Achterstraat 19-21 is een restveenpakket van ongeveer 30/40 cm dikte aangetroffen (zie profieltekeningen). Dit is gebruikelijk in de binnenstad van Hoorn. De bovenkant van de laag bevond zich op ca. -1.60 NAP. Dit vormt een aanwijzing dat het terrein niet lang na de ontginning voor het eerst is opgehoogd. Veen verdwijnt (oxydeert) namelijk bij blootstelling aan lucht en wordt in Hoorn alleen aangetroffen onder oude huisplaatsen, dijken of andere aardstructuren die dateren uit de 12de/13de eeuw of vroege 14de eeuw.

2.2 Historische achtergrond

Het onderzoeksterrein ligt in een gebied dat begrensd wordt door het Nieuwland aan de westzijde, de Achterstraat aan de oostzijde en de Gedempte Turfhaven aan de zuidzijde (afbeelding 2). Dit gebied lag tot het jaar 1508 buiten de stadsomwalling.

Het Nieuwland vormde een pad langs het water de Tocht dat vanuit het achterland dwars door de stad stroomde en via een sluis in de dijk in de Zuiderzee uitmondde. De straatnaam Nieuwland is tot stand gekomen na 1508. Velius noemt het Nieuwland in zijn kroniek (eerste druk 1604) bij het jaar 1557.

De Achterstraat was een gedeelte van een van de toegangswegen tot Hoorn. De weg (de huidige Koepoortsweg en Achterstraat) leidde naar de Gouwpoort. Deze poort stond tot het jaar 1508 op de plek waar nu de Achterstraat overgaat in de Korte Achterstraat. Geleidelijk is de naam van de poort verbasterd in Koepoort. Langs de Achterstraat buiten de Gouwpoort ontstond in de 15de eeuw de eerste bewoning. In het schotboek van 1478 (een soort belastingregister) komt een rubriek voor onder de titel “buyten die goewer poert”.⁴ Aanvankelijk werden vier personen onder deze rubriek ingeschreven, namelijk *Pouwels Jansz.*, *Claes Jacobsz. mit sijn kinderen*, *Pieter Woutersz.* en *Griet Jacob Walraves wedue*. Het gaat dus om slechts enkele huizen.

Het gehele gebied begrensd door het Nieuwland en de Achterstraat werd vermoedelijk de Molenwerf of het Molenland genoemd. Voor het eerst komt deze naam in de bronnen in het jaar 1447 voor.⁵ Ene Jan Almersz. staat aan Jan Korstgenz. een vrij overgang over zijn molenwerf in de Gouw toe. Een soortgelijke acte dateert uit het jaar 1449.⁶ Hierin staat Pieter Claesz. aan Vrouke Jan Korstgens hetzelfde recht toe. In het jaar 1472 vernemen we opnieuw van de molenwerf. In een acte uit dat jaar wordt een stuk grond verkocht dat gelegen is achter de molenwerf.⁷ De acte heeft betrekking op een perceel dat gesitueerd kan worden op het terrein

1 Schrickx 2008.

2 Publicatie in voorbereiding.

3 Schrickx 2006.

4 Schotboek 1478, 4ro.

5 Inv.nr. 792 (reg.nr. 442).

6 Inv.nr. 792 (reg.nr. 493).

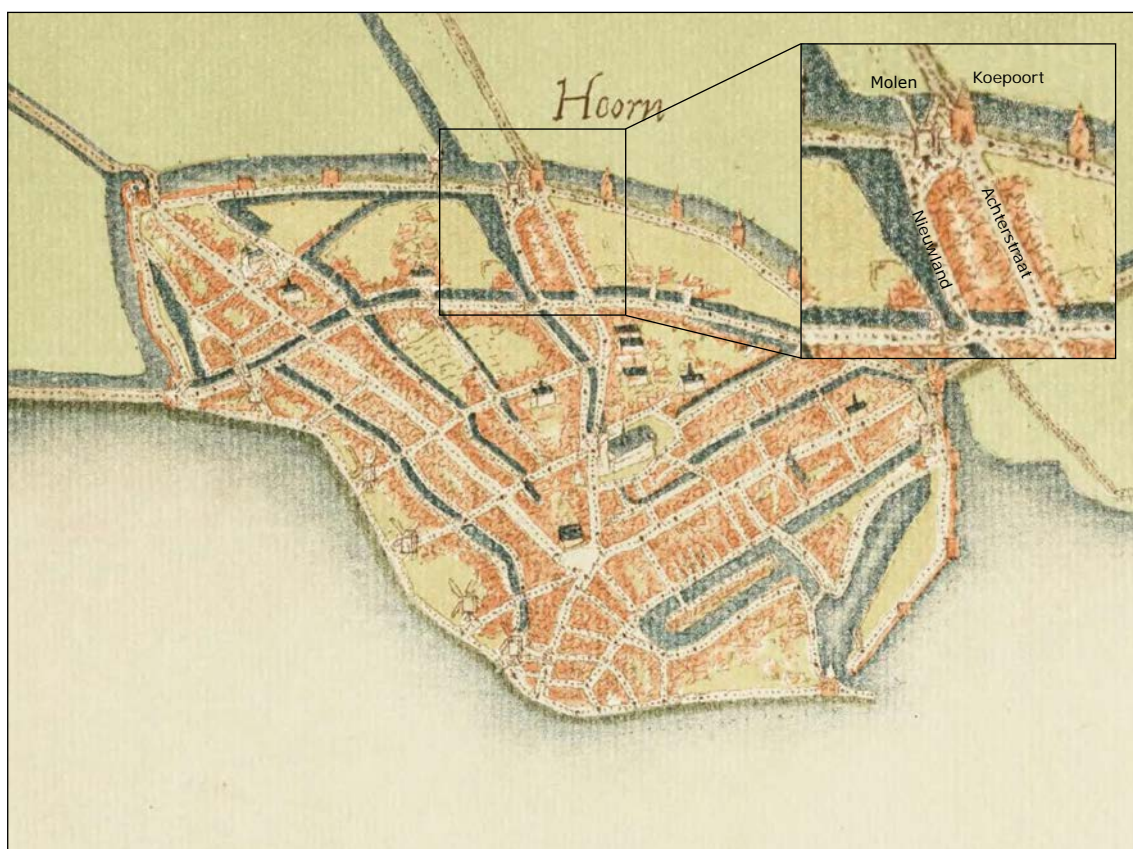
7 Inv.nr. 831 (reg.nr. 825).

van de latere Doelen aan de oostzijde van de Achterstraat. Hieruit blijkt dat de molenwerf inderdaad aan de westzijde van de Achterstraat gelegen moet zijn. Tot slot kan een acte uit het jaar 1498 vermeld worden.⁸ Het Mariaklooster koopt grond in het molenland buiten de Koepoort.

Waar deze molen precies stond, is niet bekend. Het lijkt een logische veronderstelling dat deze op de oude stadswal (huidige Gedempte Turfhaven) stond. Op de kaart van Van Deventer uit 1559 staat een molen afgebeeld op de nieuwe stadswal van 1508 (afb. 4). De molen is mogelijk bij de aanleg van deze stadswal verplaatst.

De kaart van Van Deventer is de oudste plattegrond van Hoorn. Het gebied waarbinnen het onderzoeksterrein gelegen is, is volgens deze kaart volledig bebouwd. Zowel langs het Nieuwland als langs de Achterstraat is een aaneengesloten bebouwing weergegeven. In het kohier van de tiende penning uit 1560 worden de eigenaars en huurders van de huizen aan de Achterstraat opgesomd. Uit het aantal huizen en woningen kan worden afgeleid dat de Achterstraat nog niet volledig bebouwd was. Op de kaarten van Utenwael (1594) en Velius (1615) is net als op de kaart van Van Deventer een aaneengesloten bebouwing weergegeven (afb. 5 en 6). Opvallend aan de kaart van Velius is dat ter hoogte van het onderzoeksterrein enkele huizen worden weergegeven die met hun nok evenwijdig aan de Achterstraat zijn gebouwd.

De meest informatieve kaart is de oudste kadasterkaart van 1823. Aan de Achterstraat staan drie huizen. Het meest zuidelijk gelegen huis (nr. 19) beslaat twee percelen. Het huis is een samengevoegd pand. Naast dit huis bevindt zich een steeg. Ten noorden van de steeg staan de andere twee huizen (nr. 20 en 21), waarvan de ene (nr. 21) een zeer smal huis betreft.

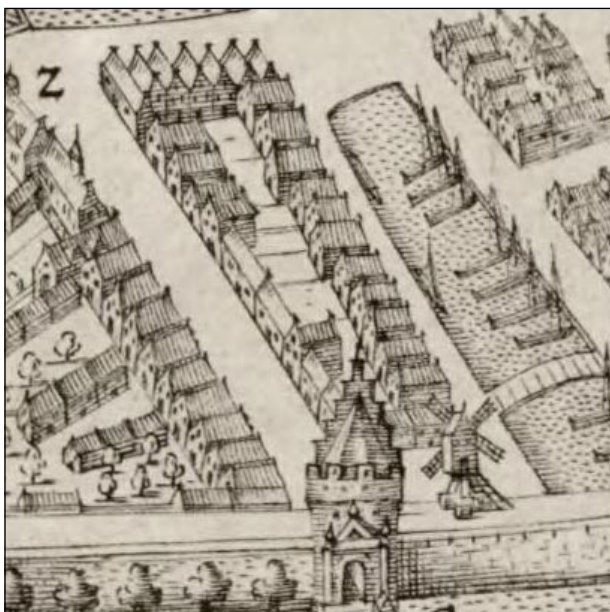

Afbeelding 4. Stadsplattegrond van Van Deventer uit ca. 1560 met uitsnede onderzoeksgebied (noorden boven)

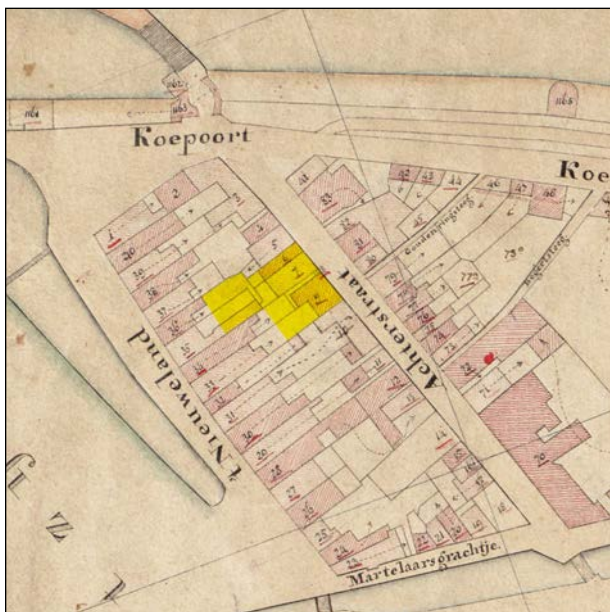
8 Inv.nr. 830 (reg.nr. 1200).

Afbeelding 5.
Detail van de stadsplattegrond van Utenwael uit 1596 (noorden onder). Links de Achterstraat en rechts het Nieuwland; onder de Koepoort en rechts daarvan de molen.

Afbeelding 6.
Detail van de stadsplattegrond van Velius uit 1615 (noorden onder). Links de Achterstraat en rechts het Nieuwland; onder de Koepoort en rechts daarvan de molen.
Ter hoogte van locatie Achterstraat 19-21 zijn enkele huizen weergegeven die met hun nok evenwijdig aan de Achterstraat zijn gebouwd.

Afbeelding 7.
Detail van de kadasterkaart uit 1823 (noorden boven). Links het Nieuwland en rechts de Achterstraat. Geheel boven de Koepoort en onder het Martelaarsgrachtje (=Gedempte Turfhaven).
De onderzoekslocatie (Achterstraat 19-21) is geel geaccentueerd.

In de collectie stilstaand beeld van het Westfries Archief bevinden zich twee foto's van hetzelfde pand. De foto's zijn vlak na elkaar genomen door de heer P. Nooteboom in 1944. De ene foto is afkomstig uit de collectie van het Westfries Museum, met als omschrijving "pakhuis naast stalhouderij van A. Groot" (foto 738). Het zou het pand Achterstraat 26 betreffen. De andere is afkomstig van de afdeling Bouw- en Woningtoezicht van de gemeente Hoorn en wordt omschreven als "Achterstraat 19, oude stal" (foto 739). De foto is gepubliceerd in het kwartaalblad van Oud Hoorn in 1983.⁹ Korpershoek beargumenteert hierin dat de foto inderdaad Achterstraat 19 betreft. Afgebeeld staat tevens een foto van hetzelfde pand uit 1954. De voorgevel (of volledige pand?) is in 1953 vervangen ten behoeve van de vleeswaren- en conservenfabriek van de fa. G. Spaans.¹⁰ Later zou zich de vishandel en rokerij van P. Fikke hier vestigen.

Afbeelding 8.
Foto Achterstraat 19,
P. Nooteboom, 1944
(collectie WFA)

⁹ Oud Hoorn 1983, nr. 3, 75.

¹⁰ Boezaard 1982, 19.

3 Opzet en doel van het onderzoek

3.1 Onderzoeksopdracht

In het Programma van Eisen (PvE) is een aantal onderzoeksvragen geformuleerd die als leidraad bij de opgraving en uitwerking hebben gefungeerd. Dit standaardrapport tracht antwoord op deze vragen te geven.

* Wanneer is dit deel van Hoorn bewoond geraakt?

Zoals bij de historische achtergrond is uiteengezet is de bebouwing aan de Achterstraat vermoedelijk in de periode 1508-1559 tot stand gekomen. Het is echter niet uitgesloten dat zich op het terrein al vóór deze periode bewoning bevond aangezien de Achterstraat een onderdeel vormde van één van de toegangswegen tot Hoorn.

* Is op basis van het vondstmateriaal iets over de sociale status en/of beroep van de opeenvolgende bewoners te zeggen?

De Achterstraat is aan de ene kant een achteraf gelegen straat. Naar verwachting woonden hier de lagere sociale klassen. Aan de andere kant vormde de Achterstraat een toegangsweg tot het centrum van de stad. Het is denkbaar dat zich langs deze weg handelaars hebben gevestigd die tot de middenklassen behoorden.

* Is het oorspronkelijke veenpakket nog aanwezig en bevinden zich op het terrein prestedelijke kavelsloten?

Op het diepste niveau worden in de binnenstad van Hoorn kavelsloten aangetroffen die dateren uit de tijd van de ontginningen (12de eeuw). Deze sloten geven een beeld van de structuur van de ontginningen en de ontwikkelingen in perceelsgrenzen. Brede percelen werden steeds verder opgedeeld. Dit hangt samen met het proces van verstedelijking.

3.2 Methode

De opgraving is uitgevoerd conform de eisen die daaraan worden gesteld in de KNA 3.1. Het terrein is middels vier werkputten onderzocht (zie puttenkaart).

Werkput 1

Werkput 1 was gelegen op het meest westelijke gedeelte van het terrein. Oorspronkelijk was dit het achtererf van de panden Nieuwland 26 en 28 (afbeelding 2).

De werkput was circa 9 meter breed (NZ) en 9 meter lang (OW).

Werkput 2

Werkput 2 was gelegen op het perceel Achterstraat 19. De werkput was circa 6 meter breed (NZ) en 9 meter lang (OW).

Werkput 3

Werkput 3 was gelegen op het westelijke gedeelte van perceel Achterstraat 20-21. De werkput was circa 6 meter breed (NZ) en 9 meter lang (OW).

Werkput 4

Werkput 4 was gelegen op het oostelijke gedeelte van perceel Achterstraat 20-21. De werkput sloot aan op werkput 3 en was circa 6 meter breed (NZ) en 7 meter lang (OW).

Het hoofdmeetsysteem is uitgezet door de landmeetkundige dienst van de gemeente Hoorn. Alle sporen zijn op tekening vastgelegd op schaal 1:20. Van alle sporen zijn NAP-maten genomen. Tevens zijn alle sporen fotografisch vastgelegd. Alle profielen zijn op tekening vastgelegd op schaal 1:20. Het vondstmateriaal is zoveel mogelijk per spoor en per laag verzameld. De vlakken en stort zijn afgezocht met een metaaldetector.

Bij de uitwerking zijn de keramiek en het glas beschreven volgens het classificatiesysteem voor laat- en postmiddeleeuws aardewerk en glas. De complete en bijzondere voorwerpen zijn uitgebreid beschreven in de catalogus. Alle afbeeldingen in de catalogus zijn schaal 1:4.

3.3 Beperkingen

Het milieuonderzoek op het terrein heeft geen ernstige vervuilingen aangetoond, maar slechts een lichte verontreiniging zoals gebruikelijk in de binnenstad. Extra maatregelen dan de veiligheidseisen die bij ieder onderzoek in acht worden genomen, waren zodoende niet nodig. Vanwege de nabije aanwezigheid van de omringende bebouwing kon werkput 1 niet worden verdiept tot vlak 2. Slechts enkele sporen zijn uitgegraven. Het was onmogelijk een profiel van deze werkput vast te leggen.

Een strook grond aan de zuidkant van het terrein kon niet worden onderzocht vanwege de afstand die gehouden moest worden van de belendende bebouwing en de vluchtroute die over dit gedeelte van het terrein vrij moest blijven. Op dit gedeelte van het terrein bevond zich volgens Milieuzaken een gesaneerde olietank.

Het perceel Achterstraat 19 bleek zwaar verstoord te zijn door de bouwwerkzaamheden in de jaren 50 en de sloop van het pand in 2006. De bodem was bovendien erg instabiel doordat het verzadigd was met (afval)water van de vis-handel. Hierdoor kon slechts het oostprofiel van werkput 2 worden vastgelegd.

Afbeelding 9.
Overzicht over een gedeelte van het opgravingsterrein, perceel Achterstraat 20-21, gezien vanuit het westen richting de Achterstraat.

4 Resultaten

4.1 Inleiding

In dit gedeelte van de rapportage worden de resultaten van het archeologisch onderzoek weergegeven. Allereerst worden de sporen per fase beschreven. Hierbij wordt alleen vondstmateriaal behandeld voor zover dit van belang is voor de datering of interpretatie van het desbetreffende spoor.

De sporen zijn tijdens de uitwerking ingedeeld in een eenvoudige indeling in drie fasen.

Fase 1 betreft de sporen uit het prestedelijke gebruik van het terrein. Deze periode begint in de 12de eeuw en eindigt in 1508. In dat jaar wordt het gebied waarin de Achterstraat ligt binnen de stadsomwalling getrokken (zie historische achtergrond).

Fase 2 betreft de sporen die samenhangen met de oudste bewoningsfase. Deze fase begint in 1508 en eindigt omstreeks 1600.

Fase 3 betreft de sporen die samenhangen met de bebouwing vanaf de 17de eeuw tot heden. De sporen die aangetroffen zijn dateren met name uit de 17de en 18de eeuw.

4.2 Sporen

4.2.1 Fase 1

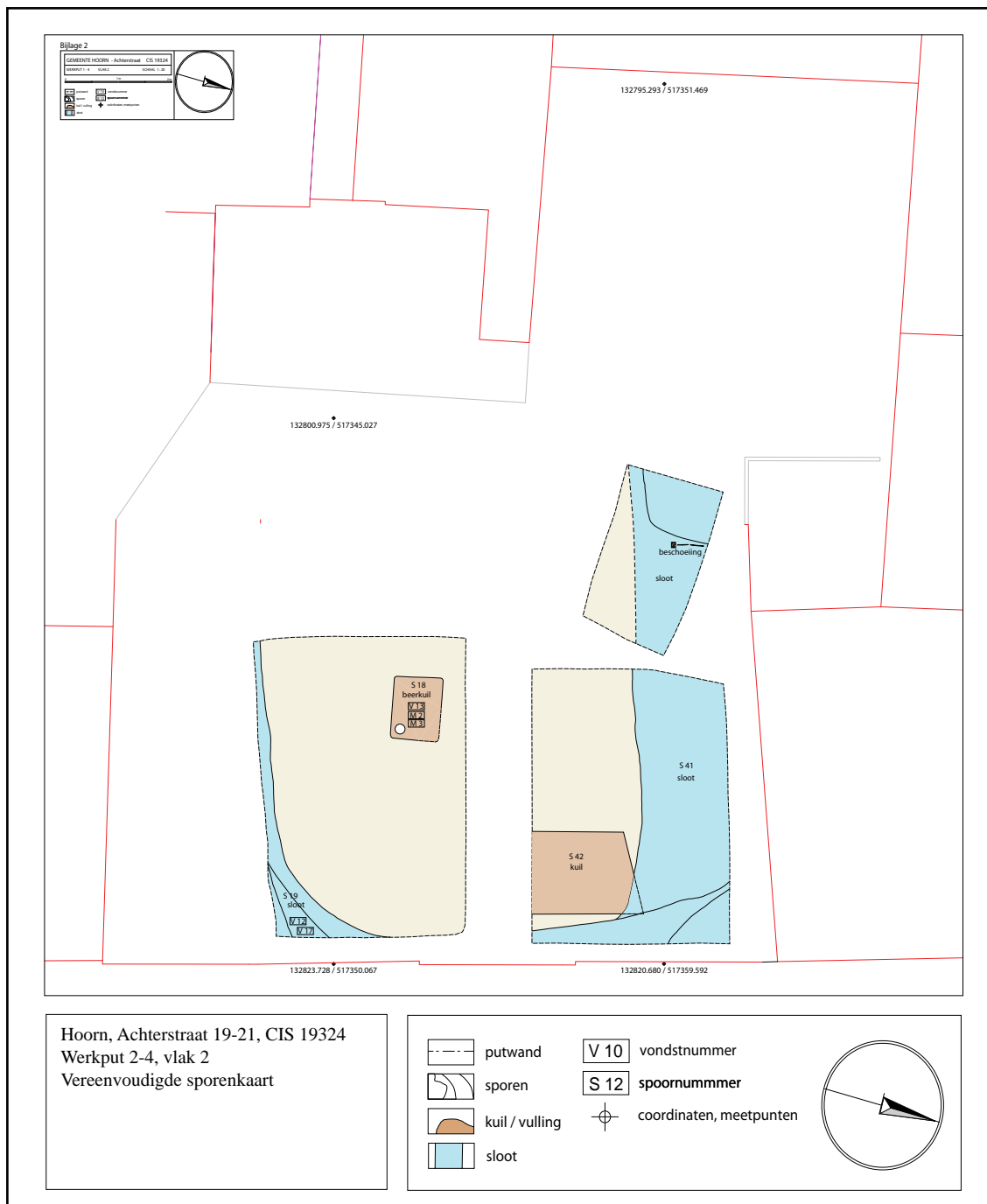
Op het diepste niveau waren enkele sloten aanwezig die dateren uit de prestedelijke fase. Geheel aan de zuidkant van werkput 2 bevond zich een sloot in OW-richting (S19). Deze sloot vormde oorspronkelijk een perceelsgrens precies in het midden van perceel Achterstraat 19. Deze perceelsgrens lag in het verlengde van de grens tussen Nieuwland 22 en 24. Perceel Achterstraat 19 is tot stand gekomen door samenvoeging van twee percelen (19A en 19B). De bovenkant van de sloot is in het vlak vastgesteld op -1,37 NAP. De breedte van de sloot kon niet worden bepaald.

Sloot S19 waaierte richting de Achterstraat uit in een sloot die evenwijdig aan de Achterstraat gelopen heeft (S43). Hier kon geconstateerd worden dat de sloot dieper was dan -2,20 NAP.

De sloot langs de Achterstraat kon niet worden onderzocht omdat deze zich buiten de huidige rooilijn van de Achterstraat bevindt. In het profiel is een lengtedoorsnede door deze sloot vastgelegd. De bovenkant bevond zich in werkput 2 op circa -1,10 tot -1,20 NAP.

Op de plaats waar sloot S19 uitwaaierte in S43 is een hoeveelheid keramiek verzameld. In totaal betreft het 486 scherven die een MAE van 53 vertegenwoordigen. De meeste fragmenten zijn roodbakkend aardewerk, gevolgd door steengoed, grijsbakkend aardewerk, enkele fragmentjes witbakkend aardewerk en een fragment Spaanse majolica. Het materiaal dateert uit de periode 1475-1525. Dit betekent dat de sloten omstreeks 1525 gedempt zijn.

Op het diepste niveau van werkput 3 en werkput 4 bevond zich een sloot in OW-richting (S41), evenwijdig aan sloot S19. De bovenkant van de sloot is in het vlak vastgesteld op -1,49 NAP. In het N-profiel van werkput 4 kon worden vastgesteld dat de bovenkant van de sloot zich aan de kant van de Achterstraat (de O-zijde) op -1,30 NAP bevond. Op ongeveer 8 meter vanaf de rooilijn van de Achterstraat bevond de bovenkant zich op -1,60 NAP. Op ongeveer 15 meter

Afbeelding 10. Vereenvoudigde sporenkaart fase 1 (schaal 1:200)

vanaf de rooilijn bevond de bovenkant van de sloot zich op -1,70 NAP. Dit houdt in dat het toenmalige grondoppervlak richting de Achterstraat, een verhoogde weg, opliep.

De sloot was gegraven door het veen in de natuurlijke klei. Het diepst vastgestelde punt bevond zich op -2,40 NAP.

De breedte van sloot S41 kon niet worden vastgesteld, maar deze was minimaal 3 meter breed.

Sloot S41 waaierte net als sloot S19 uit in een sloot langs de Achterstraat (S43). In tegenstelling tot in sloot S19 bevond zich hier nauwelijks vondstmateriaal. De weinige fragmenten kunnen ruwweg gedateerd worden in de periode 1450-1525.

Afbeelding 11. Oostprofiel werkput 2. De bruine venige lagen vormen de vullagen van sloot S43 langs de Achterstraat (fase 1), de grijze kleilagen vormen de ophogingen uit de 16de eeuw (fase 2) en de gele zandige lagen vormen de ophogingslagen uit de 17de-19de eeuw (fase 3).

In het vlak en het profiel van werkput 3 en 4 kon worden geconstateerd dat twee dwarsslotten op sloot S41 aansloten. Deze sloten bevonden zich buiten het opgravingsareaal. Sloot S44 was in het N-profiel van werkput 4 zichtbaar. De sloot was ongeveer 3 meter breed. Het diepste punt bevond zich op -2,80 NAP. Aan de W-kant van de sloot was een beschoeiing van vlechtwerk aanwezig.

Sloot S45 is vastgesteld in werkput 3. Een paal en enkele plankjes in het vlak vormden de restanten van een beschoeiing aan de oostkant van de sloot. In het profiel bevond zich een beschoeiing van vlechtwerk. Deze had een hoogte van 70 cm. De bovenkant van deze beschoeiing bevond zich op -1,70 NAP. Dit is tevens de bovenkant van de sloot. Het diepste punt van de sloot lag op -2,70 NAP.

Het lijkt er sterk op dat een gedeelte van sloot S41 op zeker moment is gedempt, maar dat de aansluitende dwarsslotten nog in werking bleven. De aanwezigheid van de beschoeiingen en de verschillende vullagen wijst hierop. Na demping van de dwarsslotten zijn de vlechtwerkwanden scheef weggezakt in de slappe vulling.

De afstand tussen het midden van sloot S19 en het midden van sloot S41 is ongeveer 14 à 15 meter. Dit was de breedte van het perceel Achterstraat 19B-20 tot in de 16de eeuw.

Tot fase 1 valt verder een kuil te rekenen (S42). De kuil was 2,5 meter breed (OW) en minimaal 3,20 meter lang (NZ). De vulling bestond uit roodbruin veen. Mogelijk betreft het een kleidelvingskuil. Sloot S41 oversnijdt kuil S42. De kuil dateert dus van vóór de aanleg van de sloot.

4.2.2 Fase 2

Tot fase 2 worden de sporen en het vondstmateriaal gerekend die dateren uit de periode 1508 tot circa 1600.

Uit deze periode dateert slechts één spoor, namelijk beerkuil S18. Deze kuil bevond zich op ongeveer 7 meter uit de rooilijn van de Achterstraat, midden op perceel Achterstraat 19B. De kuil was 1,50 meter breed (NZ) en 1,80 meter lang (OW). De bovenkant bevond zich op ongeveer -1,20 NAP. Uit de kuil komt een heel aantal complete voorwerpen, waaronder een bordje van Werra-aardewerk met jaartal 1596, een blauw geglazuurd majolicakannetje, twee borden van Ligurisch aardewerk, een steengoedkan uit Raeren en enkele pispotten van roodbakend aardewerk (zie vondstmateriaal). Het materiaal dateert uit de periode 1575-1600.

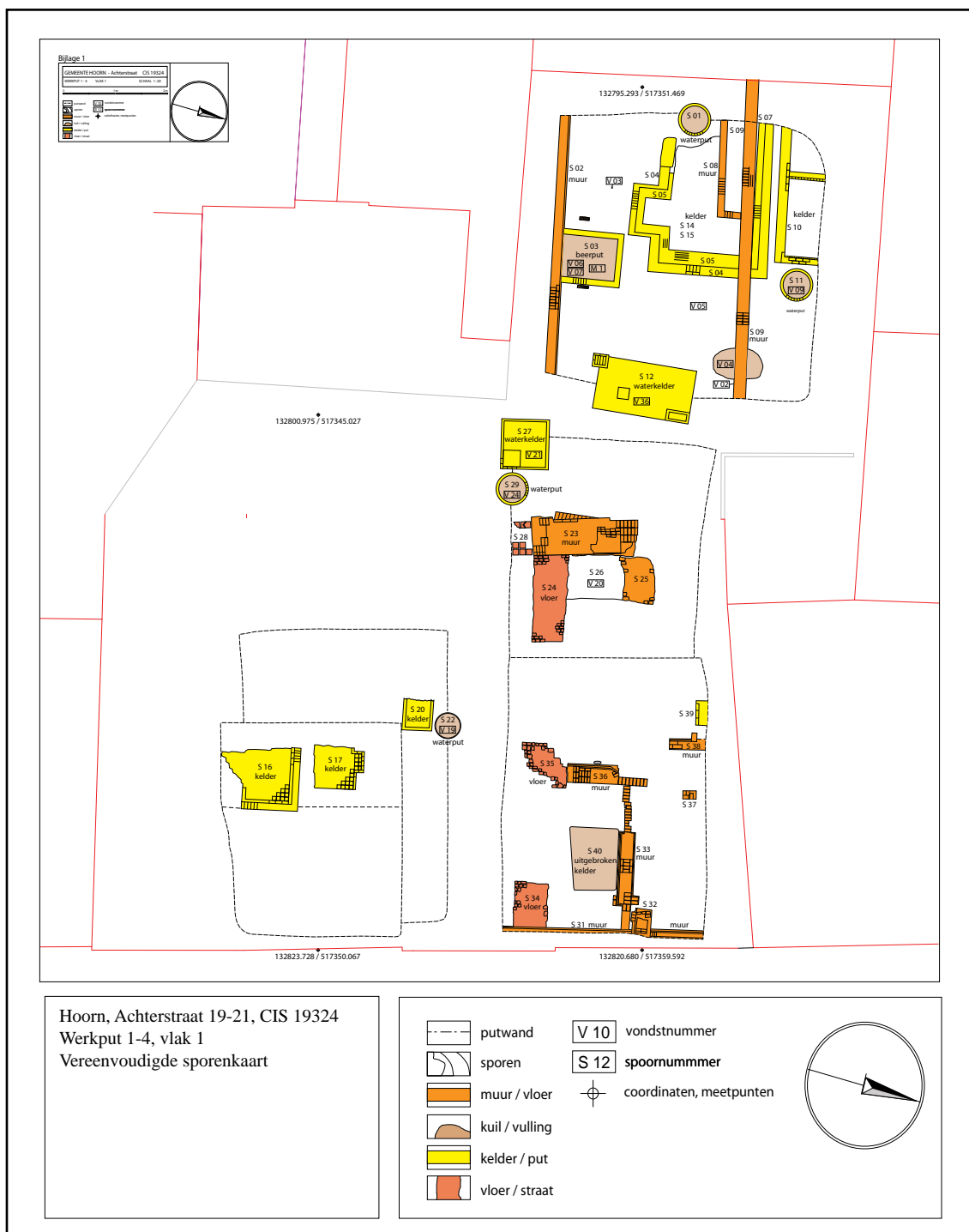
De locatie van de kuil maakt het aannemelijk dat deze zich als een latrinekuil achter een huis op het perceel Achterstraat 19B bevond. Op de kaart van Velius uit 1615 zien we op de locatie enkele huizen staan die met hun nok evenwijdig aan de Achterstraat gebouwd zijn. Van dit huis is geen spoor teruggevonden.

De kuil is weergegeven op de vereenvoudigde sporenkaart van fase 1 (afb. 10).

Uit de kuil zijn twee monsters voor botanische analyse genomen. De resultaten staan in de bijlage.

Afbeelding 12. Kelder S14 vanuit het zuiden. Geheel links waterput S01.

Afbeelding 13. Vereenvoudigde sporenkaart fase 1 (schaal 1:200)

4.2.3 Fase 3

Nieuwland 26-28

Op het erf achter de huizen Nieuwland 26 en 28 is een grote hoeveelheid sporen aangetroffen uit de 17de tot en met de 19de eeuw waarvan de onderlinge samenhang niet in alle gevallen geheel duidelijk is.

Kelder S14

Achter huis Nieuwland 26 bevond zich een zeer grote kelder. De kelder had een uitwendige breedte van 3,60 meter en een lengte van minimaal 4,80 meter. Aan de zuidkant was

een uitgebouwde ingang aanwezig waar zich de trap naar de kelder bevonden heeft. De oorspronkelijke keldermuur (S04) bestond uit rode bakstenen van 19 x 8½ x 4 cm. Het grootste deel van de kelder was anderhalf steens dik. De oorspronkelijke keldervloer bestond uit drie lagen gele bakstenen (IJsselsteentjes) met daarop een plavuizen vloer (S15).

Op zeker moment is de kelder inwendig voorzien van nieuwe muren en een nieuwe vloer. Kennelijk had men wateroverlast en was het nodig de kelder waterdicht te maken. De nieuwe muur (S05) had een wisselende dikte en was deels gebouwd met bakstenen die op hun kant waren geplaatst. Het betrof gele bakstenen (IJsselsteentjes) van 18 x 9 x 4 cm. De muur was aan de binnenkant afgesmeerd met cement. De nieuwe keldervloer was opgebouwd uit twee lagen gele bakstenen (IJsselsteentjes) met daarop een afdeklaag van cement.

De bovenste keldervloer lag op een diepte van – 1,40 NAP. Het hoogste punt van de muren van de kelder (tot welk niveau de kelder is afgebroken) lag op -0,35 NAP.

In de kelder is nog weer een fase later een steens muur gebouwd, bestaande uit rode bakstenen van 18 x 8½ x 4 cm (S08). Deze stond op de afdeklaag van cement.

De kelder is na buiten gebruik stelling opgevuld met grof puin. Vermoedelijk heeft de kelder inpandig in een zomerkeuken gelegen.

Afbeelding 14. Waterput S01 vanuit het oosten.

Waterput S01

Geheel aan de oostkant van werkput 1 bevond zich een ronde waterput met koepel (S01). Deze lag direct zichtbaar aan het oppervlak van het terrein. De bovenkant lag op een diepte van -0,40 NAP. De put was opgebouwd uit halve gele bakstenen (IJsselsteentjes) van ? x 8½ x 4 cm en had een diameter van circa 1 meter. De put was niet dichtgestort, maar stond nog vol water. Vermoedelijk is de put tot ver in de 20ste eeuw in gebruik gebleven. Een loden pijp in de put vormde de aansluiting voor een waterpomp.

De diepte van de waterput kon niet worden vastgesteld.

De waterput is aangelegd na buiten gebruik stelling van kelder S14. De vloer van de kelder was ter plekke van de waterput weggebroken. Aangezien in de loop van de 19de eeuw geen ronde waterputten meer werden aangelegd, maar uitsluitend waterkelders is het aannemelijk dat de waterput eind 18de of begin 19de eeuw is aangelegd.

Beerput S03

Ten zuidwesten van kelder S14 bevond zich een beerkelder. Deze had een uitwendige breedte (OW) van 1,70 meter en een lengte (NZ) van 3,40 meter. Een gedeelte van het oorspronkelijke tongewelf was aanwezig. De bovenkant hiervan lag op -0,46 NAP. De bodem bevond zich op -2,50 NAP. De put was gebouwd met rode bakstenen van 20 x 9 x 5 cm en kalkspecie. Inwendig vertoonden de wanden van de put een zwarte (beer)aanslag.

Afbeelding 15. Beerput S03 met boven het tongewelf muur S02, vanuit het noorden.

De beerkelder strekte zich uit onder een muur (S02) richting het belendende pand. De kelder kon zodoende niet volledig worden blootgelegd en vastgelegd. Inwendig is geconstateerd dat zich in het tongewelf aan de zuidkant twee stortkokers bevonden.

De inhoud van de put bestond uit beergrond. Hierin zijn slechts enkele scherfjes aangetroffen (V06 en V07), daterend uit de 17de en 18de eeuw. Vermeendelijk is de beerkelder omstreeks 1600 aangelegd.

Van de beervulling is een monster genomen voor botanische analyse. De resultaten staan in de bijlage.

Waterkelder S12

Geheel aan de oostkant van het perceel Nieuwland 26 was een waterkelder aanwezig. Deze had een lengte (NZ) van 3 meter en een breedte (OW) van 1,70 meter. De diepte was circa 2 meter. De put was voorzien van een tongewelf en gebouwd van gele bakstenen van 18 x 9 x 4 cm. In het gewelf bevonden zich twee openingen waarvan vermoedelijk één voor een pomp. De bovenkant van de put lag op -0,47 NAP.

Muur S02 en muur S09

Na buiten gebruik stelling van de beerkelder (S03) en de kelder (S14) is het pand Nieuwland 16 verlengd. Geheel aan de zuidkant van de werkput bevond zich een muur van anderhalf steens dikte (S02). Deze was opgebouwd uit 6 lagen rode bakstenen van 18 x 9½ x 4 cm en had één vertanding. De bovenkant van de muur lag op -0,23 NAP. De opbouw is waarschijnlijk een steens muur geweest. Aansluitende muren of vloeren zijn niet aangetroffen.

Afbeelding 16. Werkput 1 vanuit het zuidwesten. Kelder S14 en beerput S03 op voorgrond; kelder S12 op achtergrond.

Op een afstand van ongeveer 5,80 meter bevond zich de corresponderende muur (S09). Het was een steens muur waarvan 5 lagen resteerden met drie vertandingen. De muur bestond uit rode bakstenen van $19 \times 9\frac{1}{2} \times 3\frac{1}{2}$ cm. De bovenkant van de muur lag op een diepte van -0,25 NAP.

Onder muur S09 was een kuil met puin en scherfmateriaal aanwezig daterend uit de periode 1650-1725 (V04). De muur dateert na deze kuil en na afbraak van kelder S14.

Kelder S10

Ten noorden van kelder S14 lag een kelder behorend bij het pand Nieuwland 28. De aanzetten van een tongewelf waren nog aanwezig. De bovenkant lag op -0,33 NAP. De kelder kon niet worden onderzocht omdat deze zich uitstrekte buiten de werkput. Vermoedelijk dateert de kelder van oorsprong uit de 17de eeuw.

Waterput S11

Vak achter kelder S10 bevond zich een ronde waterput (S11). De put was opgebouwd uit halve rode bakstenen van $? \times 8 \times 4$ cm en had een diameter van circa 1 meter. De bovenste stenen lagen op een diepte van -0,55 NAP. De put had een diepte van ongeveer 4 meter en was gegraven tot in de natuurlijke klei. De put was volledig gebouwd van bakstenen en had geen houten tonnen daaronder.

Geheel onderin de put is een kleine hoeveelheid vondstmateriaal geborgen, daterend uit de periode 1675-1750. Hieronder bevond zich een complete messing kandelaar die vermoedelijk iemand in het verleden per ongeluk in de put heeft laten vallen.

Achterstraat 19

Sporen behorende bij de bebouwing op het perceel Achterstraat 19 waren nauwelijks aanwezig. De vloertjes van twee kelders gaven het niveau aan tot waar afbraak heeft plaatsgevonden. Minder diep aangelegde sporen waren volledig verdwenen.

Kelder S16

De kelder had uitwendig een minimale lengte (NZ) van 2,60 meter en een minimale breedte (OW) van 2,00 meter. De vloer bestond uit rood geglazuurde plavuizen van 11½ x 11½ cm. Deze plavuizen dateren uit de (tweede helft van de) 17de eeuw. De oost- en noordmuur van de kelder waren nog aanwezig. Deze waren anderhalf steens dik en gebouwd met gele bakstenen van 18 x 9 x 4 cm. Het hoogste punt lag op een diepte van -0,38 NAP.

Kelder S17

Pal ten noorden van kelder S16 lag een tweede kelder (S17). Deze had uitwendig een maximale lengte (NZ) van 2,00 meter en een minimale breedte (OW) van 1,40 meter. De vloer bestond net als bij kelder S16 uit rood geglazuurde plavuizen van 11½ x 11½ cm. Het hoogste punt lag op een diepte van -0,52 NAP. Kelder S17 is vermoedelijk gelijktijdig met kelder S16 aangelegd.

Afbeelding 17. Vloer van kelder S16 en S17, vanuit het zuiden.

Waterkelder S20

Ten noordwesten van de kelders lag een kleine waterkelder (S20). Deze was diep weggebroken. Het hoogste punt lag op een diepte van -1,28 NAP. De bodem lag op -1,50 NAP. Het keldertje had uitwendig een breedte (NZ) van 1,00 meter en een minimale lengte (OW) van 1,00 meter. De kelder dateert uit de 19de eeuw.

Het waterkeldertje lag zeer waarschijnlijk in een steeg die zich tussen de panden Achterstraat 19 en 21 bevond. Deze steeg is te zien op de kadasterkaart van 1823. Als we de opgravingstekeningen plotten op deze kaart blijkt het keldertje zich precies in deze steeg te bevinden.

Waterput S22

Pal ten noorden van waterkelder S20 lag een ronde waterput (S22). Deze was vermoedelijk de voorganger van de waterkelder. Van de put resteerden twee houten tonnen. De bovenste ton lag op een diepte van -1,50 NAP. De stenen opbouw was niet meer aanwezig. De onderkant van de put lag op een diepte van -2,92 NAP.

In de tonnen bevond zich een hoeveelheid keramiek daterend uit de periode 1675-1750. Hiermee is de put gedempt.

Achterstraat 20 en 21

Op het perceel stonden aanvankelijk twee huizen (Achterstraat 20 en 21). Deze situatie is nog op de kadasterkaart van 1823 te zien.

Achterstraat 20

Het aangetroffen huis op het perceel Achterstraat 20 had een lengte (OW) van circa 12,5 meter en een breedte van circa 5,5 meter.

Muur S23

Een breed fundament bestaande uit diverse soorten en maten bakstenen vormt het restant van de achtermuur van het huis. Het fundament was maximaal 1,20 meter breed (OW) en had een lengte (NZ) van 3,20 meter. In het fundament bevonden zich rode bakstenen met een formaat van 21 x 10½ x 4½ cm en rode bakstenen met een formaat van 19 x 9 x 4½ cm. Het laatste formaat waren vermoedelijk de bakstenen die ook voor de opbouw gebruikt zijn. Dit formaat baksteen was gangbaar aan het eind van de 16de eeuw. De stenen waren gemetseld met een zandige kalkmortel. De bovenste stenen lagen op een diepte van -0,79 NAP.

Muur S36

Op een afstand van circa 5 meter vanaf de voormuur van het huis bevond zich een muur die het huis in een voorkamer en een achterkamer scheidde. Deze muur bestond uit 5 lagen rode bakstenen van 17 x 8 x 3½ cm. Dit formaat baksteen dateert vermoedelijk uit de 17de eeuw. Het aangetroffen fundament had een breedte (OW) van 0,60 meter en een lengte van 1,60 meter. De bovenste stenen lagen op een diepte van -0,66 NAP.

Muur S33

De noordmuur van het huis is slechts gedeeltelijk teruggevonden. Over een lengte van 2,20 meter is een fundament aangetroffen dat bestond uit vier lagen geel/rode bakstenen. Direct ten zuiden van dit fundament bevond zich een grote kuil met grof puin (S40). De omvang van deze kuil doet vermoeden dat het een uitgebroken kelder betreft. Mogelijk was de zijmuur van het huis ter hoogte van deze kelder zwaarder uitgevoerd. De bovenkant van de muur bevond zich op een diepte van -0,65 NAP. De muur had aan beide zijden twee vertandingen. Van de noordmuur zijn slechts losse bakstenen en een puinfundering (S25) aangetroffen.

Muur S31

De voormuur van het huis was wel volledig aanwezig. Deze bestond uit maximaal zeven lagen rood/gele bakstenen van 23 x 11 x 4 cm. De bovenkant van de muur lag op -0,47 NAP. Waarschijnlijk is het fundament opgebouwd uit hergebruikte bakstenen.

Afbeelding 18. Vloer S34 bestaande uit brokken rode bakstenen. Muur S31 is over de vloer heen gebouwd. Gezien vanuit het westen.

Afbeelding 19.
Vloer S 24 bestaande uit
brokken bakstenen met
op achtergrond muur
S23, vanuit het oosten.

Vloer S34 / S24

Op een drietal plekken zijn restanten van een vloer aangetroffen bestaande uit brokken rode bakstenen (afb. 18 en 19). Geheel aan de oostkant van het huis lag deze vloer op -0,61 NAP. Ter hoogte van de dwarsmuur S36 lag de vloer op -0,76 tot -0,87 NAP. Nog verder naar het westen lag de vloer op -0,80 NAP. De brokken bakstenen waren in grijs zand gelegd.

De restanten van de vloeren vormden samen een gang precies in het midden van het huis. Deze gang verdeelde het huis in twee delen. Het huis Achterstraat 20 bestond feitelijk uit twee kleine woningen.

De gang dateert uit dezelfde tijd als muur S23 en muur S36. Voormuur S31 is van later datum. Deze muur is over de stenen van de gang heen gebouwd. De oorspronkelijke voormuur was niet meer aanwezig.

Waterput S29

Pal achter het huis bevond zich een ronde waterput met een diameter van ongeveer 1 meter. De put was opgebouwd uit halve rode bakstenen van ? x 9 x 4 cm. De bovenste stenen lagen op een diepte van -0,63 NAP. De wanden van de put waren gebouwd op houten planken die op een diepte van -2,31 NAP lagen. In de put is een hoeveelheid keramiek aangetroffen dat dateert uit de tweede helft van de 18de eeuw (V24). Vermoedelijk is de put hiermee begin 19de eeuw gedempt.

Waterkelder S27

Waterput S29 is vervangen door een waterkelder (S27). Deze bevond zich pal achter de oudere waterput. De kelder had een breedte (NZ) van 1,50 meter en een lengte (OW) van 1,50 meter. De kelder was voorzien van een tongewelf met een verkante opening in de zuidoosthoek. De bodem bestond uit houten planken en lag op een diepte van -2,25 NAP. Na buiten gebruik stelling is de kelder opgevuld met puin waarin zich enkele wandtegels uit de 17de en 18de eeuw bevonden (V21).

Afbeelding 20. Waterput S29 vanuit het noorden.

Achterstraat 21

Van het huis Achterstraat 21 zijn veel minder sporen aangetroffen dan van het huis op perceel Achterstraat 20. Een groot deel van het huis lag buiten de werkputten.

Muur S32

Muur S32 vormt vermoedelijk een overblijfsel van de zuidmuur van huis 21. Het fundament bestond uit drie lagen rode bakstenen van 20 x 10 x 4 cm. De bovenste stenen lagen op een diepte van -0,45 NAP.

Muur S37

Een klein restant van een fundament vormt het restant van een muur die het huis verdeelde in een voor- en achterkamer. Het bestond uit twee lagen rode bakstenen van 20 x 10 x 4 cm. De bovenste stenen lagen op een diepte van -0,62 NAP.

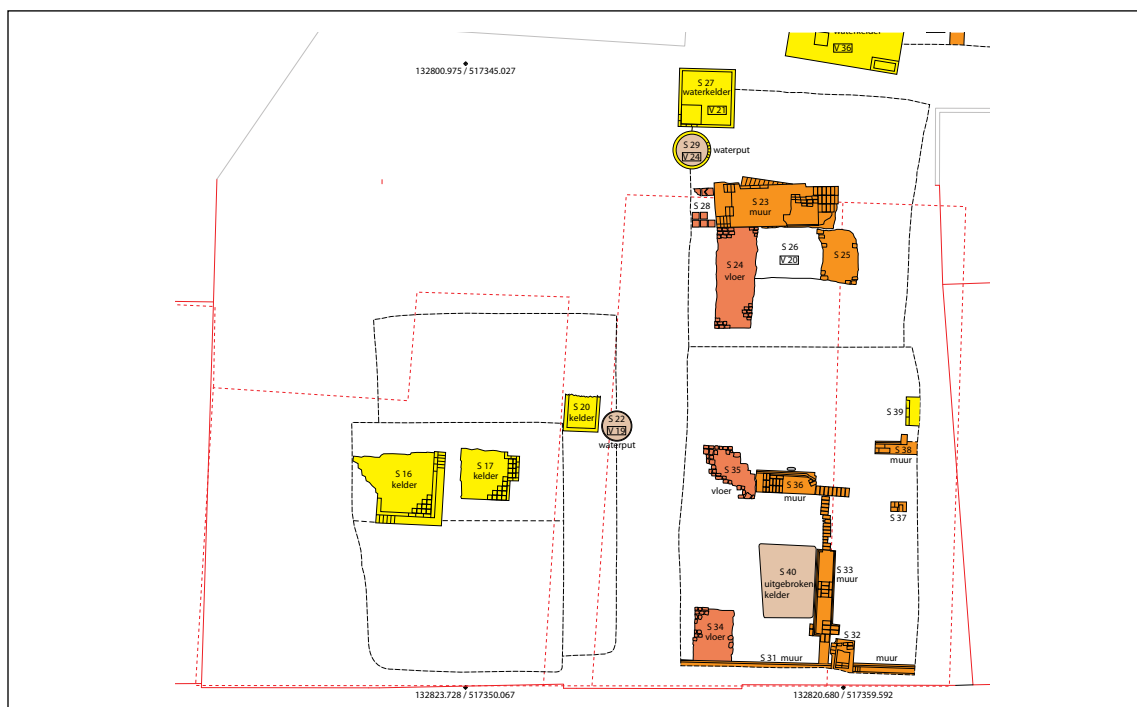
In het noordprofiel van werkput 4 konden enkele vloerniveaus worden vastgesteld die precies tot aan dit fundament liepen (zie profieltekeningen).

De achtermuur van het huis ontbreekt. Deze heeft zich volgens de kadasterkaart van 1823 ter hoogte van de achtermuur van Achterstraat 20 bevonden. In de achterkamer zijn enkele onduidelijke sporen aangetroffen, waaronder een muurtje (S38) en een fundament dat mogelijk met een kelder samenhangt (S39).

Bij het huis Achterstraat 21 behorende waterputten, waterkelders of beerputten zijn niet aangetroffen.

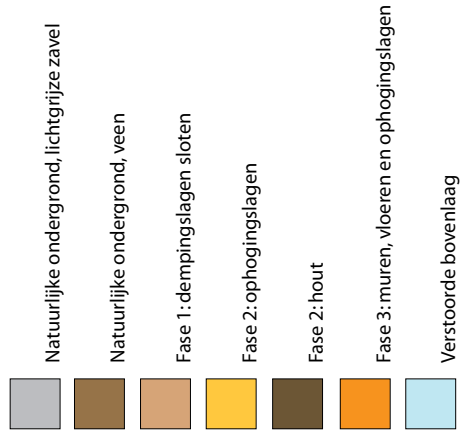
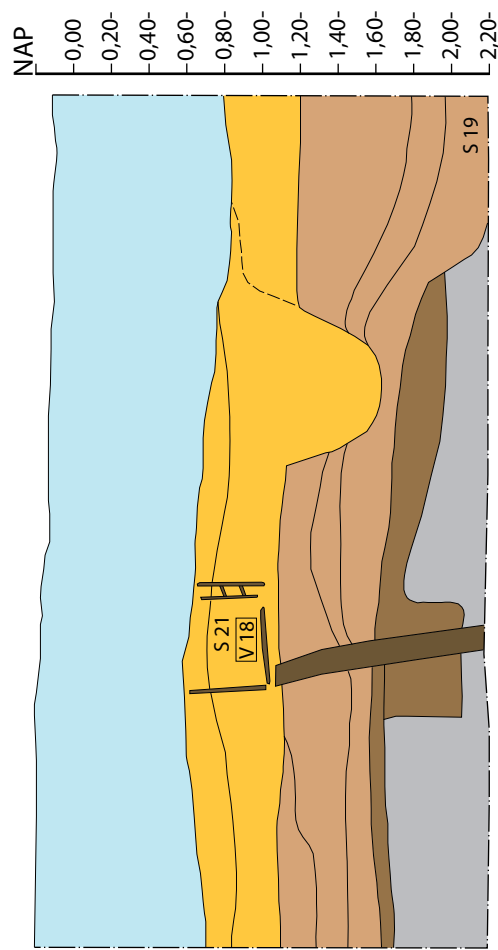
Vloeren

In het noordprofiel van werkput 4 konden enkele vloerniveaus van het huis worden vastgesteld. De oudste vloer lag op circa -0,80 NAP. Dit niveau komt overeen met het niveau waarop de restanten van de gang in huis Achterstraat 20 zijn aangetroffen. Een tweede vloerniveau lag op -0,40 NAP en bestond uit schelpengruis. Beide niveaus dateren uit de 17de eeuw. Jongere vloeren zijn niet teruggevonden.

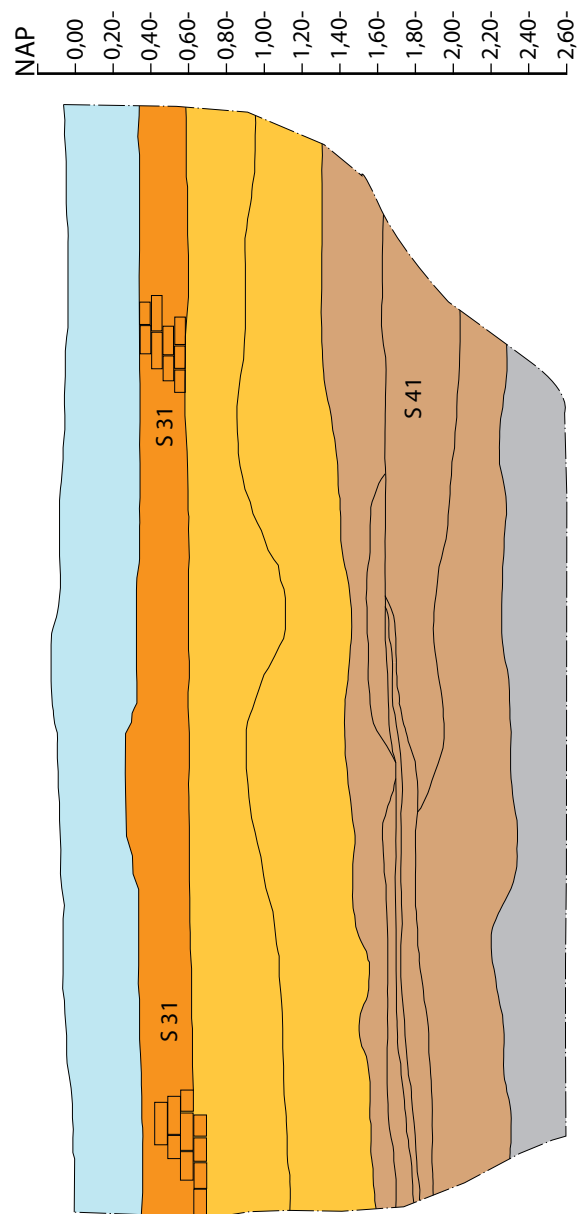

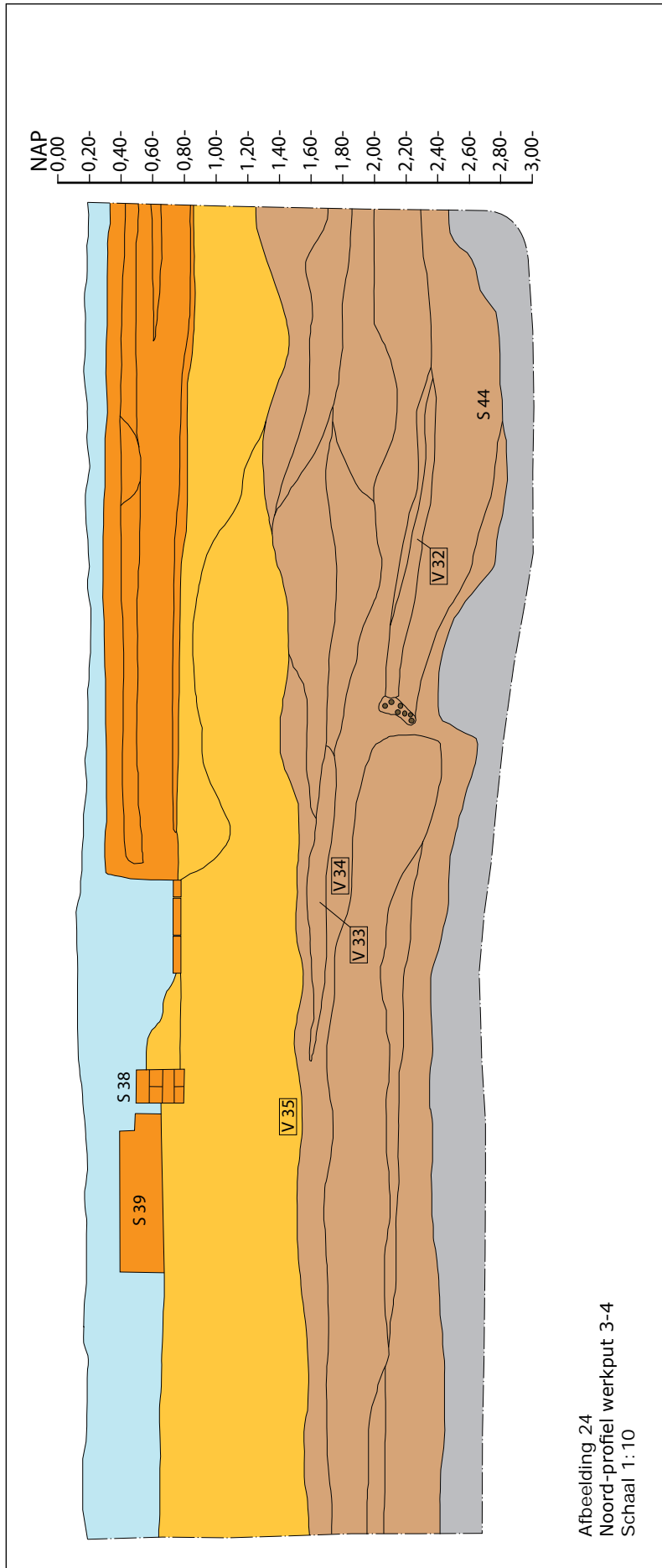
Afbeelding 21. Vereenvoudigde sporenkaart fase 3 met in rode stippellijnen de contouren van de bebouwing in 1823 (kadasterkaart)

Afbeelding 22
Oost-profiel werkput 2
Schaal 1:10

Afbeelding 23
Oost-profiel werkput 4
Schaal 1:10

Afbeelding 24
Noord-profiel werkput 3-4
Schaal 1:10

4.3 Het vondstmateriaal

4.3.1 Keramiek

In dit hoofdstuk wordt het keramische vondstmateriaal besproken. In totaal zijn bij de opgraving 1260 fragmenten keramiek verzameld die gezamenlijk een MAE van 291 exemplaren vertegenwoordigen. Verreweg het meeste materiaal dateert uit fase 3. De keramiek wordt per fase besproken waarbij de afgesloten vondstcomplexen apart en uitgebreider worden geanalyseerd.

Fase 1

Uit fase 1 dateren twee vondstcomplexen, namelijk sloot S19 en sloot S41. In totaal zijn 518 fragmenten keramiek verzameld die een MAE van 65 exemplaren vertegenwoordigen. Verreweg het meeste vondstmateriaal van fase 1 dateert uit de periode 1450-1525.

	rand	%	wand	totaal	%	MAE	%
steengoed 1	1	1,2	2	3	0,6	3	4,6
steengoed 2	3	3,6	26	29	5,6	5	7,7
roodbakkend	76	91,6	370	446	86,1	48	73,8
grijsbakkend	1	1,2	32	33	6,4	5	7,7
witbakkend	1	1,2	3	4	0,8	1	1,5
pijpaarde	0	0,0	1	1	0,2	1	1,5
Spaanse majolica	0	0,0	1	1	0,2	1	1,5
Paffrath	1	1,2	0	1	0,2	1	1,5
Totaal	83	100,0	435	518	100,0	65	100,0

Roodbakkend aardewerk vormt verreweg de grootste categorie (86% van het totaal aantal scherven en 74% van het MAE), zoals gebruikelijk in deze periode. Steengoed vormt daarna de grootste categorie (6% van het totaal aantal scherven en 12% van het MAE), gevolgd door grijsbakkend aardewerk (6% van het totaal aantal scherven en 8% van het MAE).

Het fragment Paffrath-aardewerk is te beschouwen als opspit. Materiaal uit de periode 12de-13de eeuw (en 14de eeuw) ontbreekt vrijwel volledig. Dit duidt erop dat het terrein in die periode nog niet intensief werd gebruikt en bewoning in de directe nabijheid ontbreekt.

Het aangetroffen vondstmateriaal uit deze periode is niet in verband te brengen met bewoners op het terrein. Er kunnen zodoende geen uitspraken worden gedaan over de sociale status van de bewoners.

Sloot S19 (V12, V17)

Het vondstmateriaal uit sloot S19 dateert de demping van de sloot. Het moment van demping is mogelijk in verband te brengen met de aanvang van de bebouwing op of in de directe omgeving van het perceel.

Materiaalsoort	type	MAE
Steengoed 1	s1-kan-	1
	s1-	1
Steengoed 2	s2-bek-2	1
	s2-kru-2	1
	s2-pot-4	1
	s2-	1

Grijsbakkend	g-kan-	2
	g-	2
Roodbakkend	r-bak-1	4
	r-bak-2	1
	r-bak-	5
	r-bor-1	1
	r-bor-	1
	r-gra-3	1
	r-gra-7	1
	r-gra-22	1
	r-gra-	6
	r-kom-	1
	r-kop-22	1
	r-pis-1	1
	r-	17
Witbakkend	w-	1
Spaanse majolica	sp-bor-	1
Totaal		53

Afbeelding 25. Fragment van een grijsbakkende pot met rolstempel AVE MARIA (012-C01)

Onder het steengoed bevindt zich een fragment van een zogenaamd spinpotje. Dit zijn kleine potjes met een bolle buik en een nauwe hals en twee kleine oren. De functie van de potjes is niet bekend. Ze komen regelmatig voor in vondstcomplexen die dateren uit de 15de/16de eeuw.

De meest bijzondere scherf is van grijsbakkend aardewerk en afkomstig van een voorraadpot (012-C01). Op de hals van de pot is met behulp van een rolstempel de tekst AVE MARIA aangebracht. Op het fragment is het woord MARIA te lezen. Identieke potten zijn bekend uit Utrecht en Amsterdam. Een exemplaar uit Amsterdam wordt op basis van de context gedateerd vóór 1389.¹¹ De pot is gevonden bij een opgraving op het perceel Warmoesstraat 98/Beursstraat. Tussen het Utrechtse productieafval van de Bemuurde Weerd zijn drie fragmenten gevonden.¹² Het materiaal dateert met name uit de periode 1400-1425. De scherf uit Hoorn komt uit een complex met latere datering (1450-1525).

Een klein fragmentje heeft behoord tot een bord dat geproduceerd is in Sevilla. Het soort product wordt als *Isabela Polychrome* aangeduid en gedateerd in de periode 1500-1550.¹³ Een compleet exemplaar is in Dordrecht aangetroffen.

Sloot S41 (V28-V29)

De hoeveelheid vondstmateriaal uit sloot S41 is geringer dan uit sloot S19. Vermoedelijk zijn de sloten niet op hetzelfde moment gedempt.

Materiaalsoort	type	MAE
Steengoed 1	s1-kan-	1
Steengoed 2	s2-	1
Grijsbakkend	g-	1
Roodbakkend	r-bak-1	2
	r-bak-2	1
	r-gra-	2
	r-	1
Totaal		9

¹¹ Baart 1977, 238 (nr. 444).

¹² Bruijn 1979, 21-22.

¹³ Hurst 1986, 54-57.

Fase 2

Tot fase 2 behoort slechts één vondstcomplex (1575-1600), maar deze is vanwege de hoeveelheid complete producten wel het interessantste complex dat bij de opgraving is aangetroffen. Onder de voorwerpen bevinden zich enkele bijzondere producten. De overige vondsten zijn afkomstig uit ophogingslagen op het terrein die met name uit de 16de eeuw dateren. Enkele vondstnummers waarvan niet duidelijk is of het materiaal bij fase 2 of 3 behoort, zijn buiten beschouwing gelaten.

	rand	%	wand	totaal	%	MAE	%
steengoed 2	3	4,5	17	20	8,5	7	9,9
roodbakkend	52	78,8	130	182	77,4	50	70,4
grijsbakkend	0	0,0	1	1	0,4	1	1,4
witbakkend	5	7,6	19	24	10,2	8	11,3
majolica	3	4,5	2	5	2,1	2	2,8
It. faience	2	3,0	0	2	0,9	2	2,8
Werra-aw	1	1,5	0	1	0,4	1	1,4
	66	100,0	169	235	100,0	71	100,0

Roodbakkend aardewerk vormt in de 16de eeuw nog altijd verreweg de grootste categorie (77% van het totaal aantal scherven en 70% van het MAE). De percentages liggen dicht in de buurt van die van fase 1.

Na roodbakkend aardewerk is witbakkend aardewerk de grootste categorie (10% van het totaal aantal scherven en 11% van het MAE). Witbakkend aardewerk werd in Nederland (lees: regio Holland en Utrecht) vanaf de late 15de eeuw geproduceerd. Aanvankelijk was het een erg kleine categorie. In de loop van de 16de en met name de 17de eeuw werden veel producten van witbakkend aardewerk gemaakt en neemt het percentage sterk toe.

Grijsbakkend aardewerk is nagenoeg geheel verdwenen uit het spectrum.

Steengoed is na rood- en witbakkend aardewerk de grootste categorie (9% van het totaal aantal scherven en 10% van het MAE). Al het steengoed is in deze periode van zoutglazuur voorzien.

De overige categorieën zijn majolica, Werra-aardewerk en Italiaanse faience. Deze keramieksoorten zijn met kleine percentages aanwezig.

Mestkuil S18 (V13)

Uit de kuil komt een totaal minimum aantal van 47 exemplaren. De grootste groep wordt gevormd door roodbakkend aardewerk met een MAE van 34, gevolgd door witbakkend aardewerk met een MAE van 5. Beide groepen betreffen lokaal of in de regio gebakken aardewerk. Dat geldt ook voor 2 exemplaren van majolica (MAE is 2). De overige 8 exemplaren behoren tot de importkeramiek. De meeste zijn afkomstig uit Duitsland, namelijk steengoed met zoutglazuur (MAE is 3) en Werra-aardewerk (MAE is 1). Tot slot zijn 2 exemplaren afkomstig uit Italië (MAE is 2). Beide behoren tot de blauwe Ligurische faience.

De kuil laat zich vrij precies dateren. Het aangetroffen bord van Werra-aardewerk is voorzien van een jaartal: 1596 (afb. 26). Hoewel rekening gehouden moet worden met een gebruiksduur van het bord waarna deze is weggegooid, kan aan de kuil een sluitingsdatum van enkele jaren na 1596 toegekend worden. Geen enkel product dateert onmiskenbaar uit de vroege 17de eeuw. Pijpenkoppen ontbreken bijvoorbeeld volledig, evenals porselein. De complexdatering komt op basis van de dateringen van de individuele objecten uit op 1575-1600.

Materiaalsoort	type	MAE
Steengoed 2	s2-kan-49	1
	s2-kan-	1
	s2-	1
Roodbakkend	r-bak-8	1
	r-bak-	3
	r-bor-6	2
	r-gra-19	1
	r-gra-29	1
	r-gra-70	1
	r-gra-	2
	r-kop-2	3
	r-kop-	1
	r-lek-1	1
	r-oli-2	1
	r-oli-	1
	r-pis-5	2
	r-tes-12	4
	r-vst-	2
Witbakkend	r-	8
	w-bak-	1
	w-bak-nieuw	1
	w-gra-7	1
	w-kom/kop-	1
Majolica	w-kop-2	1
	m-bor-	1
	m-kan-1	1
Werra	wa-bor-1	1
It. faience	i-bor-3	2
Totaal		47

Onder het steengoed bevindt zich een vrijwel complete kan van het type s2-kan-49 (afb. 27). Op de buik is een fries met wapenschilden aangebracht. De kan is geproduceerd in Raeren in de periode 1575-1600.

Een bord van het type r-bor-6 is vrijwel volledig bewaard gebleven. De spiegel is groen geglaazuurd. Zowel het type als de decoratiewijze is kenmerkend voor de tweede helft van de 16de eeuw. Onder de grapes bevindt zich een wijde ovale grape van het type r-gra-70. Ovale grapes zijn typerend voor de 16de eeuw. Vermoedelijk functioneerden ze eerder als een soort opdienschalen dan als kookpotten.

Onder het materiaal bevindt zich een op het eerste gezicht merkwaardig voorwerp van witbakkend aardewerk met groen loodglazuur. Het heeft een gebogen vorm, staat op drie poten en is voorzien van een steel (afb. 28).

Afbeelding 26. Bord van Werra-aardewerk met voorstelling van een vrouw met drinkglas en jaartal 1596 (013-C02)

Afbeelding 27. Steengoedkan uit Raeren (013-C03)

Afbeelding 28. Appelpofpan van witbakkend aardewerk (013-C16)

Aan de kant van de steel heeft het een hoge wand. De tegenoverliggende zijde heeft slechts een klein opstaand randje. Het is een zogenaamde appelpofpan of poffer. Het met appels gevulde voorwerp kon met de open zijde tegen het haardvuur geplaatst worden om de appels te poffen. In de collectie van Museum Boymans-van Beuningen te Rotterdam bevindt zich een zeer vergelijkbaar voorwerp.¹⁴ Deze is eveneens in Hoorn gevonden. Het wordt gedateerd in de periode 1600-1700. In Alkmaar is deze vorm ook aangetroffen.¹⁵

Het bordje van Werra-aardewerk is voorzien van een voorstelling van een dame met een stangglas in de hand.¹⁶ Aan weerszijden van haar hoofd staan de cijfers 9 en 6. Deze staan voor het jaar 1596. Uit het jaartal valt af te leiden dat het bord met zekerheid in het Werra-gebied is gemaakt, en niet in Enkhuizen.

Een object dat binnen het complex letterlijk uit de toon valt, is een kannetje van majolica met een hel blauwpaarse kleur. Vermoedelijk werden ze geproduceerd in de Zuidelijke Nederlanden. Met name Antwerpen had een grootschalige productie van majolica. Hieronder bevinden zich dergelijke blauw geglazuurde kannetjes.

Afbeelding 29. Faience bord van Ligurisch blauw met voorstelling van een rennende haas (013-C04)

Het Italiaanse faience wordt gevormd door twee complete borden. Ze zijn verschillend qua uitvoering. Het ene bord heeft een beschildering van een rennende haas (afb. 29). Het fond en de beschildering zijn van een grauwbloauwe kleur. Het andere bord is beschilderd met florale motieven. Bij dit bord zijn de kleuren felblauw. Beide zijn afkomstig uit de streek Ligurië in Italië. Borden met diermotieven komen onder het productieafval van Savona en Albenga niet voor.¹⁷ Onder het pottenbakkersafval van Albisola bevinden zich daarentegen wel borden met diermotieven.¹⁸ Enkele exemplaren uit Nederlandse bodem staan afgebeeld in de publicatie van N. Jaspers.¹⁹ Op een scherf uit Enkhuizen staat een konijn afgebeeld (datering 1550-

1600). Op een bord uit Amsterdam staat mogelijk een wolf weergegeven (datering 1570-1610). De manier van schilderen van de voorstelling op het bord uit Hoorn is zeer overeenkomstig met deze exemplaren. De beschildering is uitgevoerd met dikke lijnen en is weinig gedetailleerd. De rand is voorzien van eenvoudige concentrische cirkels. Alles wijst erop dat deze borden massaproducten zijn, hoewel borden met diervoorstelling in Nederlandse bodem weinig voorkomen.

14 Ruempol en Van Dongen 1991, 177.

15 De Jong-Lambregts 2004, 36.

16 Een vergelijkbaar fragment staat afgebeeld in: Bartels 1999, 775 (cat.nr. 878). Dit exemplaar is voorzien van jaartal 1605.

17 Jaspers 2007, 55.

18 Ibidem.

19 Ibidem, 178-179.

Fase 3

Het vondstmateriaal van fase 3 omvat materiaal uit de periode vanaf de 17de eeuw tot en met de 19de eeuw. Verreweg het meeste materiaal dateert uit de 18de eeuw doordat een drietal waterputten materiaal uit deze periode bevatte.

Het totaal aantal fragmenten dat tot deze fase gerekend kan worden, is 453 fragmenten. Deze vertegenwoordigen een MAE van 129 exemplaren.

Vondstcomplexen die niet duidelijk tot fase 2 of 3 te rekenen zijn, zijn buiten beschouwing gelaten.

	rand	%	wand	totaal	%	MAE	%
steengoed 2	4	2,6	3	7	1,5	6	4,7
steengoed 3	1	0,6	0	1	0,2	1	0,8
roodbakkend	76	48,7	225	301	66,4	50	38,8
witbakkend	10	6,4	11	21	4,6	11	8,5
majolica	15	9,6	19	34	7,5	15	11,6
faience	28	17,9	12	40	8,8	23	17,8
porselein	8	5,1	5	13	2,9	7	5,4
Wezer-aw	0	0,0	1	1	0,2	1	0,8
industrieel wit	4	2,6	0	4	0,9	3	2,3
pijpaarde	10	6,4	21	31	6,8	12	9,3
totaal	156	100,0	297	453	100,0	129	100,0

Het grootste verschil met de voorgaande periode is de toename van het aantal materiaalsoorten. Dit is ten koste gegaan van het percentage roodbakkend aardewerk. Nog altijd is deze aardewerksoort de grootste categorie, maar het percentage is sterk afgenomen (66% van het totaal aantal scherven en 39% van het MAE). Faience vormt nu na roodbakkend aardewerk de grootste categorie (9% van het totaal aantal scherven en 18% van het MAE), gevolgd door majolica (8% van het totaal aantal scherven en 12% van het MAE). Andere materiaalsoorten zijn witbakkend aardewerk (5% totaal aantal scherven en 9% van het MAE), steengoed (2% van het totaal aantal scherven en 5% van het MAE), porselein (3% van het totaal aantal scherven en 5% van het MAE) en industrieel aardewerk (1% van het totaal aantal scherven en 2% van het MAE).

Onder het steengoed bevindt zich naast steengoed met zoutglazuur uit het Rijnland ook industrieel steengoed (steengoed 3), geproduceerd in Engeland.

Het industriële aardewerk is met een gering percentage aanwezig doordat zich onder het vondstmateriaal weinig materiaal uit de 19de eeuw bevindt. In de loop van de 19de eeuw neemt het aandeel industrieel aardewerk explosief toe.

De pijpjarige omvat fragmenten van kleipijpen, voornamelijk geproduceerd in Gouda.

Beerput S03 (V06-V07)

Uit de beerput komt een minimum van slechts vier exemplaren. De roodbak-

Afbeelding 30. Deksel van Chinees porselein, 1720-1760 (006-C01)

kende fragmenten zijn te klein om nader te determineren. Een deksel Chinees porselein is vrijwel compleet bewaard gebleven (p-dek-8). Het is uitgevoerd in zogenaamde kapucijnerwaar, genoemd naar het chocoladebruine glazuur. Het deksel dateert uit de periode 1720-1760. Het vondstmateriaal uit de beerput dateert uit de periode 1600-1800.

Materiaalsoort	type	MAE
Roodbakkend	r-bak-	1
	r-gra-33	1
	r-gra-	1
Porselein	p-dek-nieuw	1
Totaal		4

Waterput S11 (V09)

De keramiek uit de waterput is erg fragmentarisch bewaard gebleven. De roodbakkende komfoor van het type r-kmf-2 (009-C02) is vrijwel compleet. De komfoor staat op poten, heeft twee horizontale oren en nokken op de rand. In de wand bevinden zich luchtgaten. Het model is typerend voor de periode 1700-1750.

De zalfpot van faience is eveneens vrijwel compleet uit de waterput tevoorschijn gekomen. Het is een cilindrische zalfpot van een laag model (type f-zal-1). Deze komen algemeen voor in de tweede helft van de 17de en vroege 18de eeuw.

Het vondstmateriaal uit de waterput dateert uit de periode 1675-1750.

Materiaalsoort	type	MAE
Roodbakkend	r-gra-49	1
	r-kmf-2	1
Witbakkend	w-the-1	1
Faience	f-bor-2	1
	f-zal-1	1
Porselein	p-bor-	1
Industrieel wit	iw-bor-3	1
Totaal		7

Waterput S22 (V19)

Uit de waterput komen enkele complete producten. Een bord van roodbakkend aardewerk met ringeloorversiering dateert uit de periode 1700-1750 (afb. 31). Het bord staat op standlobben (type r-bor-47). Borden met ringeloorversiering uit deze periode komen in twee modellen voor. Het meest algemene model staat op een standring. Het andere minder vaak voorkomende model staat op standlobben.

Een roodbakkende kan is op het oor na compleet. Het model dateert uit de 18de eeuw. Hetzelfde geldt voor een kop met twee horizontale oren. Inwendig is de bodem geel geglazuurd, een verschijnsel dat typerend voor de 18de eeuw is.

Onder het faience bevindt zich een pannenkoekenschotel van witte faience. De schotel heeft een verdikte spiegel en staat op een standring.

Het vondstmateriaal uit de waterput dateert uit de periode 1675-1750.

Materiaalsoort	type	MAE
Steengoed 2	s2-	3
Roodbakkend	r-bor-47	1
	r-gra-8	1
	r-gra-19	1
	r-gra-49	1
	r-kan-57	1

	r-kop-2	1
	r-lek-1	1
	r-lek-2	1
	r-min-	1
	r-pot-	1
	r-stk-2	2
	r-	4
Witbakkend	w-vst-	1
	w-	2
Majolica	m-bor-	3
	m-kom-6	1
Faience	f-bor-2	1
	f-bor-13	1
	f-bor-	2
Totaal		30

Waterput S29 (V24)

Uit de waterput komen enkele complete producten. Hieronder bevindt zich een grape met steel (model steelkom) van roodbakkend aardewerk (type r-gra-91). Tot het faience behoort een volledig wit bord (type f-bor-3). Een klein model bord is voorzien van een blauwe beschildering op de spiegel en vlag (type f-bor-16). Eén van de grapes uit de waterput heeft een BOZ-stempel op de wand. Dit productiestempel van Bergen op Zoom werd gebruikt vanaf 1798. Het vondstmateriaal uit de waterput dateert uit de periode 1750-1825.

Materiaalsoort	type	MAE
Steengoed 2	s2-	1
Steengoed 3	s3-kom-	1
Roodbakkend	r-bor-	2
	r-gra-49	3
	r-gra-51	1
	r-gra-87	1
	r-gra-91	1
	r-pot-13	1
	r-pot-	1
	r-tes-12	1
	r-	3
Witbakkend	w-	1
Faience	f-bor-2	2
	f-bor-3	1
	f-bor-10	1
	f-bor-16	1
Porselein	p-bor-1	2
	p-kop-1	2
	p-kop-4	1
Industrieel wit	iw-kop-1	1
	iw-kwi-	1
Totaal		29

Afbeelding 31. Bord met ringeloorversiering, geproduceerd in Friesland, 1700-1750 (019-C01)

Afbeelding 32. Tegel met galei, 17de eeuw. Gevonden in waterkelder S27 (021-C01)

4.3.2 Glas

Fase 2

Uit beerkuil S18 komt naast een hoeveelheid keramiek ook glas. Het betreft voor het overgrote deel vensterglas. Hieronder bevinden zich een aantal druppelvormige ruitjes van groen glas.

Afbeelding 33. Fragmenten van glazen ruitjes gevonden in beerkuil S18, 1575-1600

4.3.3 Metaal

Fase 2

Uit beerkuil S18 is een rond schaaltje van een balans afkomstig (13-M01). Een balans werd in de handel gebruikt voor het wegen van waren met geringe hoeveelheid. Op het ronde schaaltje werd een gewicht geplaatst en op het driehoekige schaaltje de te wegen waar. Ze werden met name gebruikt voor het bepalen van het gewicht van muntgeld. Op het ronde schaaltje werd in dat geval muntgewichten geplaatst.

Uit dit complex komt verder een messing boekbeslag (13-M02).

Afbeelding 34. Schaaltje van een balans (013-M01)

Afbeelding 35. Boekbeslag (013-M02)

Fase 3

Uit waterput S11 komt een complete messing kraagkandelaar met balustervormige stam, daterend uit de 18de eeuw (09-C01).

Uit de vulling van waterput S29 is een tinnen lepel afkomstig (24-M01). De lepel heeft een lengte van 20 cm en is op de achterzijde van de steel gemerkt met een engel en de letters ON (de initialen van de maker). De lepel dateert uit de tweede helft van de 18de eeuw.²⁰

Uit hetzelfde complex komt de kraan van een messing tapkraan (24-M02). De kraan heeft een buis als handvat.

Afbeelding 36. Messing kraagkandelaar, 18de eeuw (009-M01)

Afbeelding 37. Tinnen lepel, 1750-1800 (024-M01)

Afbeelding 38. Messing tapkraan (024-M02)

Afbeelding 39. Messing zuinigje (023)

²⁰ Baart 1979, 310-311 (type XII).

4.3.4 Samenvatting

De hoeveelheid vondstmateriaal van fase 1 is gering. Bijna al het materiaal dat gevonden is, is afkomstig uit een dempingslaag van een sloot. Dit materiaal dateert uit de periode 1475-1525. Een opmerkelijk fragment is afkomstig van een grote grijsbakkende voorraadpot met op de hals een rolstempeldecoratie AVE MARIA. Identieke potten zijn bekend uit Amsterdam en Utrecht.

Het vondstmateriaal van fase 2 is afkomstig uit ophogingslagen en een beerkuil. Vermoedelijk hoort de beerkuil bij een huis dat aan de Achterstraat heeft gestaan, maar hier zijn geen resten van teruggevonden. De beerkuil bevatte een aantal rijke stukken, waaronder twee complete borden van Italiaanse faience. Ook het vensterglas in de vorm van druppelvormige ruitjes uit de beerkuil is niet alledaags.

Het meeste materiaal dateert uit fase 3. Met name een aantal waterputten hebben vondstmateriaal uit de 18de eeuw opgeleverd. Bijzondere of rijke stukken ontbreken. Het is het doorsnee materiaal zoals in die periode voorkwam.

5 Conclusies

De belangrijkste vraag die in het PvE geformuleerd is, is vanaf wanneer de Achterstraat bewoond is geraakt. Uit de historische bronnen komt het beeld naar voren dat dit geleidelijk vanaf het jaar 1508 is gebeurd. Op de kaart van Van Deventer uit 1559 is een aaneengesloten bebouwing langs de Achterstraat te zien.

De opgraving heeft dit beeld niet geheel bevestigd. Aanvankelijk werd het terrein gebruikt voor (semi)agrarische doeleinden. De grond was verkaveld middels sloten. Deze zijn in het begin van de 16de eeuw gedempt. In één van de sloten bevond zich scherfmateriaal in de dempingslaag dat dateert uit de periode 1475-1525.

Daarna is het terrein opgehoogd. In de ophogingslagen bevond zich weinig scherfmateriaal. Het materiaal dat gevonden is, dateert uit de 16de eeuw. In de oudste ophogingslaag was een beerkuil ingegraven die vanwege de vorm en locatie vermoedelijk geïnterpreteerd kan worden als een kuil onder een latrine. Mogelijk hoorde deze bij een huis aan de Achterstraat, maar hiervan zijn geen resten teruggevonden. Het materiaal uit de kuil dateert uit het laatste kwart van de 16de eeuw. Dit houdt in dat het terrein op zijn vroegst omstreeks 1575 werd bebouwd. Als bewoning vóór die tijd aanwezig was geweest, had bijbehorend afval aangetroffen moeten worden. De opgraving bevestigd het beeld op de kaart van Van Deventer niet.

Duidelijke bebouwingsresten dateren pas uit omstreeks 1600. Het terrein werd verder opgehoogd. Op het terrein verschenen vier huizen. De huizen op perceel Achterstraat 19 werden op zeker moment samengevoegd tot één pand. Van dit gebouw bestaan nog foto's waarop te zien is dat het als hooischuur functioneerde. De andere twee huizen op perceel Achterstraat 21 bleven twee afzonderlijke huizen en zijn in de 19de eeuw samengevoegd tot één pand.

Van het huis Achterstraat 20 zijn de meeste resten teruggevonden. Het huis bleek verdeeld te zijn in twee gelijke delen met in het midden een gang. In de lengte was het huis bovendien verdeeld in een voor- en achterkamer. De breedte van de vertrekken was nog geen 2 meter. Het is de vraag of het als woonhuis werd gebruikt. Een functie als pakhuis of stal ligt meer voor de hand.

Opmerkelijk is verder dat bij de huizen aan de Achterstraat geen beerputten zijn aangetroffen, maar wel waterputten en waterkelders. Wellicht is de verklaring gelegen in de functie van de huizen. Het is goed mogelijk dat de huizen niet als woonhuizen, maar als pakhuizen of aanverwante functies gefungeerd hebben.

De achtererven van de huizen aan het Nieuwland zijn van een geheel andere aard. Hier bevond zich wel een beerput, die helaas vrijwel geen vondstmateriaal heeft opgeleverd. Een opmerkelijk grote kelder duidt op enige welstand.

Op basis van vondstmateriaal kunnen uitspraken over de sociale status van de bewoners gedaan worden. Opmerkelijk is dat het vondstmateriaal van fase 2 een welgestelde indruk maakt. De beerkuil uit deze fase bevatte Italiaans import aardewerk, een (Zuid-)Nederlands majolicakannetje, een bord van Werra-aardewerk en een fraaie steengoedkan uit Raeren. Onder het lokale rood- en witbakkende aardewerk bevond zich een product dat weinig voorkomt: en

appelpofpan. Ook het vensterglas in de vorm van druppelvormige ruitjes is niet eerder in Hoorn aangetroffen. Mogelijk was de eigenaar van het materiaal actief als handelaar want uit de kuil komt een schaalpje van een balans.

Het vondstmateriaal uit fase 3 maakt een geheel andere indruk. Het materiaal laat zich omschrijven als doorsnee tot zelfs armoedig. Duurder porselein, majolica of faience ontbreekt volledig. Het is de vraag wat dit zegt. Als de huizen niet als woonhuizen gebruikt werden, geeft het vondstmateriaal mogelijk een vertekend beeld. De eigenaars zullen immers hun afval elders gedumpt hebben. Het materiaal kan gedeeltelijk afkomstig zijn van arbeiders die in de panden hebben gewerkt.

Afbeelding 40. Schoonmaken sporen vlak 1 werkput 1

Literatuur

Baart, 1977: *Opgravingen in Amsterdam: 20 jaar stadskernonderzoek*, Amsterdam.

Bruijn, A., 1979: *Pottersvuren langs de Vecht. Ardewerk rond 1400 uit Utrecht. Rotterdam Papers III*, Rotterdam.

Boezaard, A. e.a., 1982: *Hoorn huizen, straten, mensen. Momenten uit de geschiedenis van monumenten*, Hoorn.

Hurst, J. e.a., 1986: *Pottery Produced and Traded in North West Europe 1350-1650. Rotterdam Papers VI*, Rotterdam.

Jaspers, N.L., 2007: *Schoon en werkelijk aangenaam. Italiaanse importkeramiek uit de 16de en 17de eeuw in Nederlandse bodem* (ongepubliceerde doctoraalscriptie).

Jaspers, Nina, 2007: 'Bont en blauw van de straet' in: Christiaan Schrickx en Tosca van de Walle-van der Woude, *Hoogtepunten uit Hoornse bodem*, Hoorn, 97-101.

Jong-Lambregts, N. de, 2004, in: *De verborgen stad. 750 jaar Alkmaar onder de grond*, Alkmaar.

Ruempol, A.P.E. en A.G.A. Van Dongen, 1991: *Pre-industriële gebruiksvoorwerpen 1150-1800*, Rotterdam.

Schricks, C.P., 2006: Het onderzoek op het terrein van de voormalige Winston-bioscoop te Hoorn (campagne 2004). De opgraving op de percelen Grote Noord 4 en 6. *Verslagen van de Archeologische Dienst Hoorn 3*, Hoorn.

Schricks, C.P., 2008: Bewoningssporen vanaf de 12de eeuw aan de Dorpsstraat van Zwaag (gemeente Hoorn). De opgraving op het perceel Dorpsstraat 66. *Verslagen van de Archeologische Dienst Hoorn 5*, Hoorn.

Het Deventer systeem

In het classificatiesysteem voor laat- en postmiddeleeuwse keramiek, het 'Deventer-systeem', worden de verschillende baksels met een code van één of twee letters of een letter en een cijfer weergegeven. De hoofdvormen worden aangeduid met drie letters.

In de catalogus worden de volgende bakselcodes gebruikt:

s2	steengoed met oppervlaktebehandeling
g	grijsbakkend aardewerk
r	roodbakkend aardewerk
w	witbakkend aardewerk
wa	Werra-aardewerk
m	Nederlandse majolica
f	Nederlandse faience
i	Italiaanse faience
p	Chinees porselein

In de catalogus worden de volgende codes voor hoofdvormen gebruikt:

bak	bakpan	kop	kop
bor	bord	lek	lekchaal
dek	deksel	oli	olielamp
gra	grape	pis	pispot
kan	kan	stk	steelkom
kmf	komfoor	tes	test
kom	kom	zal	zalfpot

Aan ieder object wordt een typecode toegekend die is opgebouwd uit de bakselcode, de hoofdvormcode en een volgnummer.

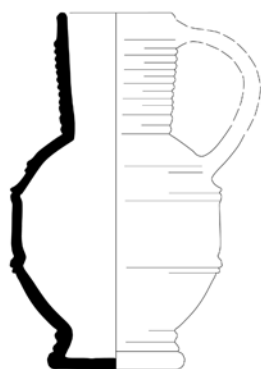
Opbouw catalogus:

1a	inventarisnummer
1b	vondstcomplex (complexdatering)
2	typecode
3	typedatering (indien mogelijk objectdatering)
4a	grootste breedte zonder additieven / grootste hoogte zonder additieven (afgerond op 0.5 cm)
4b	typeomschrijving
5a	baksel
5b	glazuur / kleur
5c	beschrijving decoratie
5d	divers
6a	bodem
6b	oor / steel
6c	mate van compleetheid (compleet / vrijwel compleet / fragment)
7	functie / naam
8	productiecentrum
9	literatuur

Alle afbeeldingen van keramiek zijn schaal 1:4.

Catalogus van keramiek

1:2

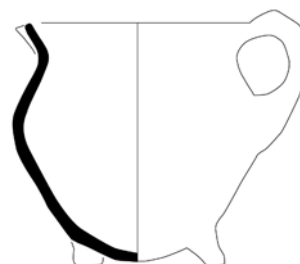
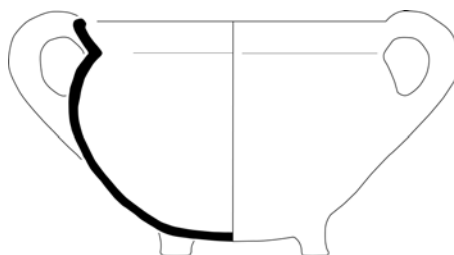
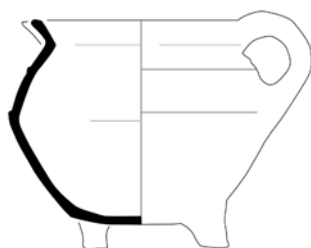

1:2

1	2	3
1a HOO-ACH06-013-C03	1a HOO-ACH06-020-C01	1a HOO-ACH06-012-C01
1b beerkuil S013 (1575-1600)	1b puinlaag S026 (1600-1650)	1b sloot S019 (1475-1525)
2 s2-kan-49	2 s2-kan-32	2 g-pot-
3 1575-1600	3 1600-1650	3 1375-1450
4a 18.5 / 11	4a - / -	4a - / -
4b kan met cilindrische buik en hoge cilindrische hals, op standvoet	4b kan	4b pot
5a steengoed met oppervlaktebehandeling	5a steengoed met oppervlaktebehandeling	5a grijsbakkend aardewerk
5b uitwendig zoutglazuur met ijzerengobe	5b uitwendig zoutglazuur	5b
5c fries met wapens	5c baardmanmasker op hals	5c rolstempel: (AVE) MARIA
5d	5d	5d
6a	6a	6a
6b	6b	6b
6c vrijwel compleet	6c fragment	6c fragment
7 kan	7 kan, baardmankruik	7 pot
8 Raeren	8 Frechen	8
9	9	9

4	5	6
1a HOO-ACH06-013-C10	1a HOO-ACH06-019-C01	1a HOO-ACH06-013-C09
1b beerkuil S018 (1575-1600)	1b waterput S022 (1675-1750)	1b mestkuil S018 (1575-1600)
2 r-bor-6	2 r-bor-47	2 r-gra-19
3 1550-1600	3 1700-1750	3 1550-1600
4a 24.5 / 5	4a 27.5 / 6	4a 12 / 10.5
4b bord met holle spiegel en korte platte vlag, op standlobben	4b bord met holle spiegel en verdikte rand, op standlobben	4b grape met buikknik en uitstaande onverdikte rand
5b inwendig op spiegel witte slib en loodglazuur met koperoxide, op vlag loodglazuur	5b inwendig loodglazuur	5a roodbakkend aardewerk
5c	5c ringeloorversiering	5b inwendig loodglazuur, uitwendig loodglazuur op schouder aan schenkkant
5d	5d	5c
6a drie standlobben	6a drie standlobben	5d
6b	6b compleet	6a drie poten
6c compleet	7 bord	6b één worstoor
7 bord	8	6c vrijwel compleet
8	9	7 grape
9		8
		9

7
1a HOO-ACH06-018-C03
1b tonput S021 (1575-1625)
2 r-gra-29
3 1550-1600
4a 14 / 12
4b grape met scherpe buikknik,
ribbel op schouder en uitstaande
onverdikte rand met groef
5a roodbakkend aardewerk
5b inwendig loodglazuur, uitwen-
dig loodglazuur op schouder aan
schenkkant
5c
5d schenklip; bodem sterk beroet
6a drie poten
6b één worstoor
6c vrijwel compleet
7 grape
8
9

8
1a HOO-ACH06-013-C12
1b beerkuil S018 (1575-1600)
2 r-gra-70
3 1575-1625
4a 17.5 / 12.5
4b wijde grape met bolle buik en
uitstaande rand met dekselgeul
5a roodbakkend aardewerk
5b inwendig loodglazuur, uitwen-
dig loodglazuur op schouder aan
schenkkanten
5c
5d
6a drie poten
6b twee worstoren
6c vrijwel compleet
7 grape
8
9

9
1a HOO-ACH06-004-C03
1b (1650-1725)
2 r-gra-87
3 1650-1700
4a 13.5 / 13
4b grape met afgeronde buikknik
en iets uitstaande onverdikte
rand
5a roodbakkend aardewerk
5b inwendig loodglazuur, uitwen-
dig loodglazuurvlek op schouder
aan schenkkant
5c
5d
6a drie poten
6b één worstoor
6c compleet
7 grape
8
9

10

- 1a HOO-ACH06-024-C01
- 1b waterput S029 (1750-1800)
- 2 r-gra-91
- 3 1700-1800
- 4a 15.5 / 9
- 4b steellkom met scherpe knik bodem-wand, steile wand en kraagrand met dekselgeul
- 5a roodbakkend aardewerk
- 5b in- en uitwendig loodglazuur
- 5c
- 5d
- 6a drie poten
- 6b één gebogen steel
- 6c vrijwel compleet
- 7 grape
- 8
- 9

11

- 1a HOO-ACH06-019-C05
- 1b waterput S022 (1675-1750)
- 2 r-kan-57
- 3 1675-1750
- 4a 14 / 18
- 4b kan met afgeronde buikknik en rechte rand, op standring
- 5a roodbakkend aardewerk
- 5b in- en uitwendig loodglazuur
- 5c
- 5d
- 6a standring
- 6b één worstoor (incompleet)
- 6c groot fragment
- 7 kan
- 8
- 9

12

- 1a HOO-ACH06-009-C02
- 1b put S011 (1675-1750)
- 2 r-kmf-2
- 3 1700-1750
- 4a 14 / 8
- 4b komfoor met scherpe knik bodem-wand, steile wand en uitstaande platte rand met nokken, op poten
- 5a roodbakkend aardewerk
- 5b uitwendig loodglazuur, inwendig ongeglazuurd
- 5c
- 5d
- 6a drie poten
- 6b twee horizontale worstoren
- 6c groot fragment
- 7 komfoor
- 8
- 9

13

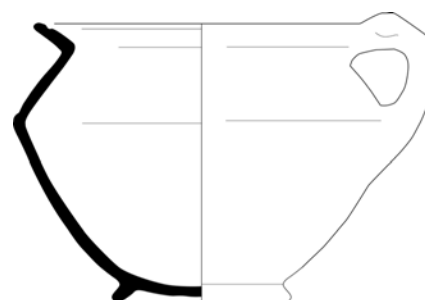
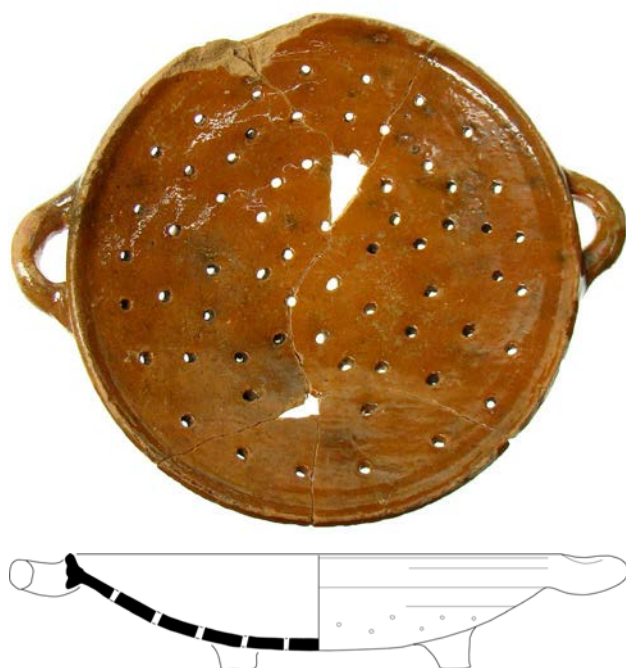
- 1a HOO-ACH06-008-C01
- 1b ophogingslaag (1550-1650)
- 2 r-kom-35
- 3 1525-1575
- 4a 13 / 7
- 4b kom met scherpe knik bodemwand en rechte rand, op standring
- 5a roodbakkend aardewerk
- 5b inwendig witte slib en loodglazuur met koperoxide
- 5c
- 5d
- 6a standring
- 6b één worstoor (mogelijk twee)
- 6c groot fragment
- 7 kom
- 8
- 9

14

- 1a HOO-ACH06-013-C07
- 1b beerkuil S018 (1575-1600)
- 2 r-kop-2
- 3 1550-1600
- 4a 13 / 7
- 4b kop met scherpe knik bodemwand, steile wand en rechte rand, op standring
- 5a roodbakkend aardewerk
- 5b inwendig loodglazuur
- 5c
- 5d
- 6a standring
- 6b één worstoor
- 6c vrijwel compleet
- 7 kop
- 8
- 9

15

- 1a HOO-ACH06-019-C04
- 1b waterput S022 (1675-1750)
- 2 r-kop-2
- 3 1650-1700
- 4a 14 / 7.5
- 4b kop met scherpe knik bodemwand en iets uitgebogen onverdichte rand, op standring
- 5a roodbakkend aardewerk
- 5b in- en uitwendig loodglazuur, inwendig op bodem witte slib en loodglazuur
- 5c
- 5d
- 6a standring
- 6b twee horizontale worstoren (één oor ontbreekt)
- 6c groot fragment
- 7 kop
- 8
- 9

16

- 1a HOO-ACH06-013-C06
- 1b beerkuil S018 (1575-1600)
- 2 r-lek-1
- 3 1575-1625
- 4a 27 / 6.5
- 4b lekschaal met kraagrand, op poten
- 5a roodbakkend aardewerk
- 5b in- en uitwendig loodglazuur
- 5c
- 5d
- 6a drie poten
- 6b twee horizontale worstoren
- 6c compleet
- 7 lekschaal
- 8
- 9

17

- 1a HOO-ACH06-013-C08
- 1b beerkuil S018 (1575-1600)
- 2 r-oli-2
- 3 1550-1600
- 4a 14 / 7
- 4b olielamp
- 5a roodbakkend aardewerk
- 5b inwendig loodglazuur
- 5c
- 5d
- 6a
- 6b ophangoog (ontbreekt)
- 6c groot fragment
- 7 olielamp
- 8
- 9

18

- 1a HOO-ACH06-013-C13
- 1b beerkuil S018 (1575-1600)
- 2 r-pis-5
- 3 1550-1600
- 4a 19 / 15
- 4b pispot met scherpe buikknik, uitstaande van boven afgeplatte rand, op standring
- 5a roodbakkend aardewerk
- 5b inwendig loodglazuur, uitwendig loodglazuurvlek op schouder aan schenkkant
- 5c
- 5d
- 6a standring
- 6b één worstoor
- 6c compleet
- 7 pispot
- 8
- 9

19

- 1a HOO-ACH06-013-C15
- 1b beerkuil S018 (1575-1600)
- 2 r-tes-12
- 3 1550-1600
- 4a 14 / 8.5
- 4b test met scherpe knik bodemwand, rechte rand, vierkante bak, op standring
- 5a roodbakkend aardewerk
- 5b ongeglazuurd (loodglazuurvlek op wand)
- 5c
- 5d
- 6a standring
- 6b één worstoor
- 6c vrijwel compleet
- 7 test
- 8
- 9

20

- 1a HOO-ACH06-013-C16
- 1b beerkuil S018 (1575-1600)
- 2 w-bak-NIEUW
- 3 1575-1625
- 4a - / 7
- 4b bakpan met gebogen bak met aan ene kant lage en aan andere kant hoge wand, op poten
- 5a witbakkend aardewerk
- 5b inwendig loodglazuur met koperoxide
- 5c
- 5d
- 6a drie poten (één poot ontbreekt)
- 6b gebogen steel
- 6c groot fragment
- 7 bakpan, appelpofpan
- 8
- 9

21

- 1a HOO-ACH06-013-C17
- 1b beerkuil S018 (1575-1600)
- 2 w-gra-7
- 3 1550-1625
- 4a 11 / 11
- 4b grape met bolle buik en afgeronde kraagrand
- 5a witbakkend aardewerk
- 5b in- en uitwendig loodglazuur met koperoxide
- 5c draairibbels op schouder
- 5d
- 6a drie poten (één poot ontbreekt)
- 6b één worstoor
- 6c groot fragment
- 7 grape
- 8
- 9

1:2

22

- 1a HOO-ACH06-018-C01
- 1b tonput S021 (1575-1625)
- 2 w-kop-3
- 3 1600-1650
- 4a 12.5 / 7
- 4b conische kop met rechte rand, op standvlak
- 5a witbakkend aardewerk
- 5b in- en uitwendig loodglazuur met koperoxide
- 5c
- 5d
- 6a standvlak
- 6b één toegeknepen worstoor
- 6c vrijwel compleet
- 7 kop
- 8
- 9

23

- 1a HOO-ACH06-020-C02
- 1b puinlaag S026 (1600-1650)
- 2 w-zal-2
- 3 1600-1700
- 4a 4 / 4
- 4b cilindrische zalfpot met iets uitstaande rand, op standvlak
- 5a witbakkend aardewerk
- 5b inwendig loodglazuur
- 5c
- 5d
- 6a standvlak
- 6b
- 6c compleet
- 7 zalfpot
- 8
- 9

24

- 1a HOO-ACH06-013-C02
- 1b mestkuil S018 (1575-1600)
- 2 wa-bor-1
- 3 1596
- 4a 18 / 3.5
- 4b bord met holle spiegel, platte vlag, verdikte rand, op standvlak
- 5a Werra-aardewerk
- 5b inwendig loodglazuur
- 5c dame met stangglas en jaartal (15)96
- 5d
- 6a standvlak
- 6b
- 6c vrijwel compleet
- 7 bord
- 8 Werra gebied
- 9 Bartels 1999, 775 (cat.nr. 878)

25

- 1a HOO-ACH06-013-C01
- 1b beerkuil S018 (1575-1600)
- 2 m-kan-1
- 3 1525-1575
- 4a 11 / 7.5
- 4b kan met bolle buik, cilindrische hald en rechte rand, op standvoet
- 5a majolica
- 5b loodglazuur met kobaltoxide
- 5c
- 5d
- 6a standvoet
- 6b
- 6c compleet
- 7 kan
- 8 Zuidelijke Nederlanden
- 9

26

- 1a HOO-ACH06-024-C02
- 1b waterput S029 (1750-1800)
- 2 f-bor-3
- 3 1700-1800
- 4a 22.5 / 3
- 4b bord met smalle vlag, op standvlak
- 5a faience
- 5b tinglazuur
- 5c
- 5d
- 6a standvlak
- 6b
- 6c compleet
- 7 bord
- 8 Noordelijke Nederlanden
- 9

27

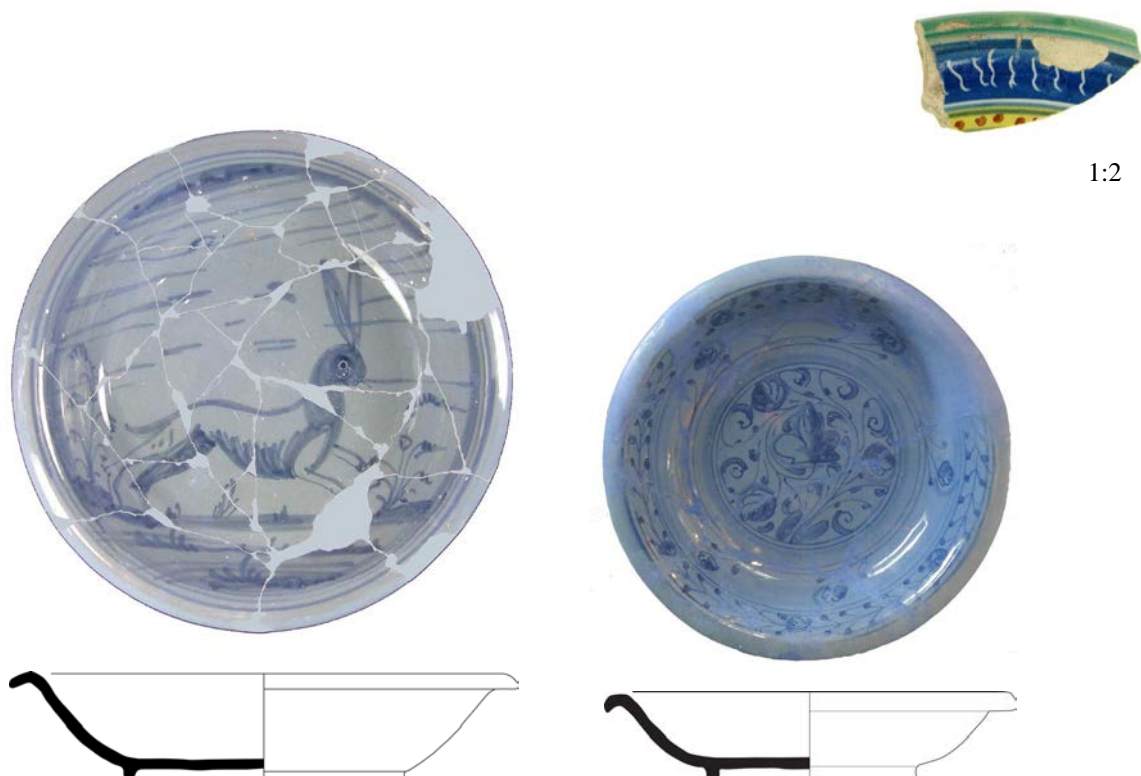
- 1a HOO-ACH06-004-C01
- 1b puinlaag S013 (1650-1725)
- 2 f-bor-10
- 3 1650-1700
- 4a 26 / 4
- 4b bord met knik spiegel naar vlag, op standring
- 5a faience
- 5b tinglazuur
- 5c blauwe beschildering; spiegel: Chinese tuin met vogel, vlag: Wan-Li-rand
- 5d
- 6a standring
- 6b
- 6c vrijwel compleet
- 7 bord
- 8 Noordelijke Nederlanden
- 9

28
 1a HOO-ACH06-019-C01
 1b waterput S022 (1675-1750)
 2 f-bor-13
 3 1675-1750
 4a 30.5 / 4.5
 4b bord met kink spiegel-vlag, verdikte spiegel, op standring
 5a faience
 5b tinglazuur
 5c
 5d
 6a standring
 6b
 6c compleet
 7 bord, pannenkoekenschotel
 8 Noordelijke Nederlanden
 9

29
 1a HOO-ACH06-024-C03
 1b waterput S029 (1750-1800)
 2 f-bor-16
 3 1725-1775
 4a 11.5 / 2.5
 4b bord met vloeiende overgang spiegel naar vlag en iets uitgebogen rand, op standring
 5a faience
 5b tinglazuur
 5c blauwe beschildering; spiegel: bloem, vlag: bloemenrand
 5d
 6a standring
 6b
 6c vrijwel compleet
 7 bord
 8 Noordelijke Nederlanden
 9

30
 1a HOO-ACH06-009-C01
 1b put S011 (1675-1750)
 2 f-zal-1
 3 1650-1700
 4a 6.5 / 4
 4b cilindrische zalfpot met iets uitgebogen rand, op standvlak
 5a faience
 5b tinglazuur
 5c
 5d
 6a standvlak
 6b
 6c vrijwel compleet
 7 zalfpot
 8 Noordelijke Nederlanden
 9

31
 1a HOO-ACH06-013-
 1b beerkuil S018 (1575-1600)
 2 i-bor-3
 3 1575-1600
 4a 27 / 5.5
 4b bord met vloeiende overgang
 spiegel-vlag, op standring
 5a Italiaanse faience
 5b tinglazuur
 5c donkerblauwe beschildering op
 lichtblauw fond: haas
 5d
 6a standring
 6b
 6c compleet
 7 bord
 8 Ligurië (Italië)
 9

32
 1a HOO-ACH06-013-
 1b beerkuil S018 (1575-1600)
 2 i-bor-3
 3 1575-1600
 4a 21.5 / 4
 4b bord met vloeiende overgang
 spiegel-vlag, op standring
 5a Italiaanse faience
 5b tinglazuur
 5c donkerblauwe beschildering op
 lichtblauw fond: florale motie-
 ven
 5d
 6a standring
 6b
 6c compleet
 7 bord
 8 Ligurië (Italië)
 9

33
 1a HOO-ACH06-011-C02
 1b ophogingslaag (1550-1750)
 2 i-bor-
 3 1500-1550
 4a - / -
 4b bord
 5a Italiaanse faience
 5b tinglazuur
 5c polychrome beschildering
 (blauw, groen, geel en bruin)
 en sgraffito
 5d
 6a
 6b
 6c fragment
 7 bord
 8 Montelupo (Italië)
 9

34

- 1a HOO-ACH06-006-C01
- 1b beerput S003 (1600-1800)
- 2 p-dek-8
- 3 1720-1760
- 4a 11.5 / 4.5
- 4b deksel met standring als greep
- 5a Chinees porselein
(kapucijner waar)
- 5b veldspaatglazuur
- 5c witte uitsparingen in bruin met
blauwe bloemen
- 5d
- 6a standring
- 6b
- 6c vrijwel compleet
- 7 deksel
- 8 China
- 9

Bijlage 1 Determinatielijst KERAMIEK

Determinatie keramiek: C. Schrickx

V	fase	complex	compl.dat.	metaal	C	vorm	typenr.	rand	overig	tot.	MAE	typedat.	opmerkingen
001	3	bovenlaag	1600-1700	roodbakkerd majolica		kom bord wandteg bord	r-kom- m-bor- - f-bor- -	1 0 4 1 3	0 1 0 0 1	1 1 4 1 4	1 1 3 1 3		blauw fond blauwe beschliding, Wan-Li-rand merken, gekroonde hoed, letter B, merkbloos past aan V019
004	3	puinkuil S013 is vermoedelijk V19	1650-1725	roodbakkerd	C03	bord grape lekschaal steelkom	r-bor- r-gra-87 r-lek-1 r-slk-2 r-slk-2 r- m-bor-6 m-bor- f-bor-10 f-bor-2 f-bor-13	1 2 3 1 1 4 0 1 1 1 2 2	0 0 0 0 0 7 3 0 0 0 0	1 2 3 1 1 8 7 1 1 1 3 2	0 1 1 1 0 1 1 1 1 1 0	1650-1700	past aan V019 3 fragmenten passen aan V019 witte majolica, hoort bij V019 blauwe beschliding fruitschaal blauwe beschliding Chinese tuin witte falence witte falence, past aan V019
005	2	ophogingslaag	1525-1575	steengoed 2 roodbakkerd		kan bakpan grape	s2-kan- r-bak-2 r-gra-34 r-gra- f-	0 1 0 1 1	2 0 1 0 0	2 1 1 1 1	1 1 1 1 1		baardmankruik mangaanoxide
006	3	beerput S003	1600-1800	roodbakkerd porselein pijpaarde	C01	bakpan deksel pijpenkop	r-bak- p-dek-8 -	0 1 1	1 0 0	1 1 1	1 1 1		
007	3	beerput S003	1600-1700	roodbakkerd		grape	r-gra-33 r-gra- f-	1 0 0	0 3 4	1 3 4	1 1 0		
008	2/3	ophogingslaag	1550-1650	steengoed 2		indet	s2- indet	0 0	1 1	1 1	1 1		

[illegible]

032	1	profelvondst	1500-1600	roodbakkend		bakpan	r-bak-1	1	1	2	1			
034	1	profelvondst	1200-1300	Pafrath-aw		kogelpot	pf-kog-	1	0	1	1			
035	2	profelvondst	1500-1600	roodbakkend		kop	r-kop-2	1	0	1	1			
						indet	r-	0	1	1	1			
								327	933	1260	291			

Bijlage 2 Determinatielijst GLAS

Determinatie glas: C. Schrickx

V	fase	complex	complexdat.	G	vorm	typenr.	rand	overig	totaal	MAE	typedat.	opmerkingen
001	3	bovenlaag	1600-1700		kan?	gl-kan?-	0	1	1	1		voet
013	2	mestkuil S18	1575-1600		fles	fl-fle-	0	1	1	1		ziel
				G01	fles	gl-fle-	1	2	3	2		
					vensterglas	-	7	0	7	6		druppelvormige ruitjes
					vensterglas	-	0	3	3	1		rood vensterglas
					vensterglas	-	0	16	16	1		blauwgroen vensterglas
019	3	waterput S22	1675-1750		kan	gl-kan-	1	2	3	1		hals en oor
					kelkglas	gl-ke-	0	1	1	1		
					beker	gl-bek-	0	2	2	2		twee geribbelde voeten
					vensterglas	-	1	0	1	1		
024	3	waterput S29	1750-1800	G01	fles	gl-fle-11	1	0	1	1		compleet
					fles	gl-fle-	0	3	3	1		bolle wijnflessen
					fles	gl-fle-	1	0	1	1		hals
					vensterglas	-	0	2	2	1		
					indet	gl-	0	1	1	1		
036	3	waterkelder S03	1800-1900	G01	fles	gl-fle-27	1	0	1	1		compleet
							5	11	16	11		

Bijlage 3 Determinatielijst METAAL

Determinatie metaal: C. Schrickx

V	fase	complex	complexdat.	M	metaal	vorm	aantal	typedat.	opmerkingen
001	3	bovenlaag	1600-1900		messing	vingerhoed naafling tapkraan ring kogelbel? kogel lakenlood? Indet knop Indet	1 1 1 2 1 1 2 3 1 2		fragment van kraan van een tapkraan fragment Indet.
003	3	ophogingslaag	1600-1900		messing koper lood	ring munt lakenlood kogel Indet Indet	1 1 1 1 2 1	1600-1700	West-Frisia?: diameter 2,2 cm Indet.
009	3	waterput S11	1675-1750	C01	messing ijzer	kandelaar Indet	1 1		complete kandelaar lengte 27 cm. onduidelijk voorwerp
013	2	meskuil S18	1575-1600	M01 M02	messing tin lood	balansschaal boekbeslag deksel? kogel lakenlood?	1 1 1 1 1	1550-1650 1550-1650	ronde schaal, diameter 5,7 cm afmeting: 8,6 x 3,0 cm slechte staat
014	2/3	ophogingslaag	1550-1650		messing lood	gesp kledinghaak mallenikolder kogel lakenlood	1 1 1 1 1		Indet. dubbelconisch gesple fragment met circa 25 ringeltjes Indet.

016	3	stort	1600-1900		messing	ring spijker kogel indet knop indet	1 1 1 3 1 4			
019	3	waterput S22	1675-1750		tin	lepel	1	1600-1700	gemerkt: gekroonde roos: slechte slaat	
023	3	stort	1600-1900		messing	vingerhoed naalting kledinghaak indet zuinigje munt schroefdoop lakenlood spinlood glas-in-lood-strip kogel indet	1 1 1 3 1 1 1 1 1 1 1 4	1660	afmeting: 7,6 x 3,3 cm WEST FRISIAE 1660: diameter 2,0 cm voor glazen flesje indet.	
024	3	waterput S29	1750-1800	M01 M02	tin messing	lepel tapkraan	1 1	1750-1800	Baart type XII: afmeting: 20,0 x 4,0 cm; gemerkt achterzijde steet: engel + letters ON kraan van een tapkraan: Baart p. 355 nr. 665	
026	3	stort	1600-1900		messing	knop ring kandelaar nagel kogel	1 2 1 1 4		met oogje fragment van vermoedelijk een kandelaar	
				M01	lood	schroefdoop kolfslof	1 1		voor glazen flesje afmeting: 8,5 x 2,6 cm	
					indet	indet	1		versierd plaatje	
						totaal	77			

Bijlage 4 Determinatielijst LEER

Determinatie leer: A. Vissie en E. Winters

V	fase	complex	complexdat.	L	objectnaam	typenummer	MAE	onderdeel	aantal	opmerkingen
010	2/3	ophogingslaag	1500-1600	L01	schoen	105	1	bovenleer zool	1 1	RK, voering suede l=26,5 cm, maat 39
								versterkingen	7	fragmenten
013	2	meskuil	1575-1600	L00	schoen	-	1	zool	1	fragment
						totaal	2		10	

Bijlage 5
Botanische macroresten M02
Beerkuil S18
Datering: 1575-1600

Determinatie: A.L. de Sitter-Homans

Meelvruchten		
Cerealia	++	graanvlies- en korreelfragmenten
Fagopyrum esculentum	1 hele en frag. >10	boekweit
Oryza sativa	1 korrel en 3 kaffrag.	rijst
Panicum miliaceum	10	pluimgierst
Vruchten		
Ficus carica		vijg
Fragaria moschata/vesca	1	aardbei
Malus domestica/Pyrus communis	++	appel/peer/kweeper
Malus domestica endocarp	++	appel (klokhuisvellen)
Morus nigra	40	zwarte moerbei
Prunus avium/cerasus	2	zoete/zure kers
Punica granatum		granaatappel
Ribes spec	7 + 6 kroontjes	rode en zwarte bes
Vitis vinifera	+	druif
Groenten, kruiden e.d.		
Anthriscus caucalis	1	fijne kervel
Apium graveolens	1	selderij
Brassica nigra	+	zwarte mosterd
Brassica rapa	3 + frag.	raapzaad
Cannabis sativa	4 frag.	hennep
Coriandrum sativum	2 + 8 frag.	koriander
Cucumis sativus	1 frag.	komkommer/augurk
Linum usitatissimum	4 frag.	vlas/lijnzaad
Pisum sativum?	3 slotfrag.	erwt
Noten		
Corylus avellana	+	hazelnoot
Wilde planten		
Agrostemma githago	++	bolderik
Anthemis arvensis	1 1/2	valse kamille
Anthemis cotula	1 frag.	stinkende kamille
Anthriscus sylvestris	1	fluitekruid
Brassica	2 frag. hauw	kool
Carex spec 2 type	3	zegge
Centaurea cyanus	++	korenbloem
Centaurea spec	2	centaurie
Chenopodium album	36	ganzenvoet
Eleocharis palustris	1	waterbies
Fallopia convolvulus	2 + 4 frag.	zwaluwtong
Glebionis segetum	2	gele ganzenbloem
Gramineae	4	grassen
Hypochaeris radicata	3 + 1/2	biggekruid
Knautia arvensis	1 + 16 frag.	beemdkroon
Lamium spec	2	dovenetel
Lapsana communis	15	akkerkool
Medicago lupulina	1 + 2 peulskeletten	hopklaver
Musci	1	mos
Neslia paniculata	1 frag.	vinkezaad
Nigella spec	1	nigelle
Persicaria hydropiper	3	waterpeper
Persicaria lapathifolia	2 + 2 frag.	knopige duizendknoop
Persicaria maculosa	2 + 1 frag.	persikkruid

Polygonum aviculare	2	varkensgras
Ranunculus repens	3 + 1 frag.	kruipende boterbloem
Ranunculus sardous	1	behaarde boterbloem
Rhianthus spec	20	ratelaar
Rumex acetosella	3	schapezuring
Rumex crispus	3 + 6 frag.	krulzuring
Sedum spec?	1 frag.	vetkruid
Silene flos-cuculi	1	koekoeksbloem
Sium latifolium	2 + 1 frag.	grote watereppe
Solanum nigrum	1	zwarte nachtschade
Sphagnum	5 bladfrag.	veenmos
Stellaria media	1	vogelmuur
Stellaria spec	1	muur
Thlaspi arvense	3 frag.	witte krodde
Indet	+	
Diversen		
Kleine bot-/visfragmenten		
Houtskool en houtsnippers		

Bijlage 5
Botanische macroresten M03
Beerkuil S18
Datering: 1575-1600

Determinatie: A.L. de Sitter-Homans

Meelvruchten		
Cerealìa	++ , veel korrelfrag.	graanvlies- en korrelfragmenten
Fagopyrum esculentum	+ frag.	boekweit
Oryza sativa	1 korrel en 2 kaffrag.	rijst
Panicum miliaceum	enkele frag.	pluimgierst
Vruchten		
Ficus carica	+	vijg
Fragaria moschata/vesca	3	aardbei
Malus domestica/Pyrus communis	22	appel/peer
Malus domestica endocarp	+	appel (klokhuisvellen)
Morus nigra	40 en 2 frag.	zwarte moerbei
Prunus avium/cerasus	8 en 1 frag.	zoete/zure kers
Punica granatum	3	granaatappel
Ribes spec	+	rode en zwarte bes
Ribes	+ "kroontjes"	rode en zwarte bes (vruchtwand)
Rubus fruticosus	3	gewone braam
Vaccinium mytillus	1	bosbes
Vitis vinifera	+	druif
Groenten, kruiden e.d.		
Apium graveolens	2	selderij
Brassica napus	1	koolzaad
Brassica nigra	3 en 6 frag.	zwarte mosterd
Brassica rapa	1 en 1 frag.	raapzaad
Cannabis sativa	5 frag.	hennep
Carum carvi	4 en frag.	karwij
Coriandrum sativum	15 en schilfrag.	koriander
Cucumis sativus	2 en 5 frag.	komkommer/augurk
Foeniculum vulgare	4	venkel?
Linum usitatissimum	2 en 1 frag.	vlas/lijnzaad
Pimpinella anisum	2	anijs
Pisum sativum	3 slotfrag.	erwt
Noten		
Castanea sativa	schilfrag.	kastanje
Corylus avellana	+ en velfrag.	hazelnoot
Juglans regia	schilfrag.	walnoot
Wilde planten		
Agrostemma githago	+ (waarvan 2 hele)	bolderik
Anthemis cotula	1 en 2 frag.	stinkende kamille
Atriplex spec	1	melde
Brassica spec	2	tuinkersachtige
Caluna vulgaris	4 takjes	struikheide
Carex spec	2	zegge
Centaurea cyanus	+ frag. en hele	korenbloem
Chenopodium album	16	ganzevoet
Cirsium arvense	1	akkerdistel
Eleocharis palustris	1	gewone waterbies
Erica tetralix	1 blaadje	dopheide
Fallopia convolvulus	2 en 3 frag.	zwaluwtong
Galeopsis segetum	1	bleekgele hennepnetel
Galium spec	5	walstroo
Glebionis segetum	1	gele ganzenbloem
Gramineae (poaceae)	+	grassen

Hypochaeris radicata	1	biggekruid
Knautia arvensis	1	beemdkroon
Lamium spec	1 frag.	dovenetel
Lapsana communis	9	akkerkool
Myosotis spec	1	vergeet-me-nietje
Musci	1	mos
Oenanthe spec	1	watertorkruid
Persicaria amphibia	2	veenwortel
Persicaria lapathifolia	3 en 1 frag.	knopige duizendknoop
Persicaria maculosa	1	persikkruid
Polygonum aviculare	2	varkensgras
Potentilla erecta	1	tormetil
Prunella vulgaris	1	gewone brunel
Ranunculus arvensis	1	akkerboterbloem
Ranunculus spec. (acris)	1	boterbloem
Raphanus spec	2 hauwfrag.	herik?
Rhinanthus spec	10	ratelaar
Rumex acetosella	2	schapenzuring
Rumex spec	2 frag.	zuring
Setaria spec	3 en 4 kaffrag.	naaldhaar
Silene flos-cuculi	3	koekoeksbloem
Spergula arvensis	2 frag.	spurrie
Stellaria media	2	vogelmuur
Thlaspi arvense	2	witte krodde
Vinca spec?	1	wikke
Indet	+	

*Mogelijk ook Cydonia oblonga (Kweepeer)

Diversen

Kleine fragmenten vis en bot

Insecten onderdelen o.a segmenten van pissebedden.

Eischaalfragmenten

Veertjes en haren

Houtfragmenten.

Textielfragment

